

გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსი

ყოველად სამღვდელმთ

ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე

ბიოგრაფიული და სხვა წერილები

გამოცემული

ზ. ჭიჭინაძის საგან

ბიოგრაფიული
და სხვა წერილები

33

ტფილისი

მსწრაფლ-მბეჭდავი არ. ქუთათელაძისა, ნიკ. ქ., № 21.

1903

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 16-го Сентября 1903 года.

გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსი ყოვლად სამღვდელო ალექსანდრე.

ა ლ ე მ ს ა ნ დ რ ე მ ე კ ი ს კ ო ჯ ო ს ი

(გამოსათხოვარი სატყვესებურად)

„კაცი ის არის, ვინც არის
ზეგარდმო მადლით ცხებული,
მის მხოლოდ ღვაწლი არს კეთილ,
მით მხარე დამშვენებული“.

გრ. ორბელიანი.

წუთი-სოფლის ცხოვრება ჯოჯოხეთური სატანჯველის მსგავსი იქნებოდა, რომ დედამიწას განგების მიერ არ ევლინებოდეს „ზეგარდმო მადლით ცხებული გვამები“, რომელთა სიტყვა, საქმე და ღვაწლი ამხნევებს ჩაგრულსა და წამებულს დღიურ ცხოვრების ვარმით. უკეთუ კაცობრიობას ასეთი გვამები არ ევლინებოდეს, მისი ცხოვრება პირველ-ყოფილს მდგომარეობაში იქნებოდა, წინ ვერასოდეს წაიწვედა და ვერც მიაღწევდა იმ თვალ-საჩინო წარმატებას, რომლითაც დღეს შემკულია ეს ცხოვრება. ეს გვამები არიან „მარდი ამ სოფლის“, რომელნიც თვისის მადლით მოსილის ღვაწლით ჰქმნიან ხალხოსნობის ისტორიას და მით უკვდავ ჰყოფენ თვისის სახელს კაცობრიობის მოგონებაში. საუკეთესო ღირსებანი მთელის კაცობრიობისა, მისი კეთილ-შობილური სულის კვეთება, მისი მხურვალე აღმაფრენა, მისი უწმიდესი იდეალები სავესებით თავს მოიყრიან, გამოითქმიან და გამოიხატებიან „ზეგარდმო მადლით ცხებულის“ გვამების არსებაში და ამისთვის ეს უკანასკნელნი ხდებიან კაცობრიობის გზის მაჩვენებელ ვარსკვლავად...

მრავალწამებული საქართველო იმ თავითვე არ იყო მოკლებული ასეთს დიდ-ბუნებოვანს გვამებს, რომელნიც თამა-

მად და გაბედულად საშინელს ისტორიულს ქარ-ცეცხლს და-
 ღელვათა შორის ატარებდნენ და იცავდნენ დროშას მართლ-
 მადიდებლობითის სარწმუნოებისას და მასთან დაკავშირებუ-
 ლის ეროვნობისას, ამ ორი საუნჯისას, რომლის უზრუნველ
 საყოფელად მუქის ტოლა საქართველო მთელს აზიას ეომე-
 ბოდა მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში... უკეთუ საქართვე-
 ლომ დღემდის თვისი ღვიძლი მშობლიური ენა და მართლ-
 მადიდებლობითი სჯული დაიცვა, უკეთუ დღეს ქართველი
 ქართველობს და ერთა შორის ერთად ირიცხება,—ეს შედეგია:
 ამ გვამთა მოღვაწეობისა, მათის ღვთის წინაშე მეოხებისა, მათის
 საღმრთო მადლისა... საქართველოს სასულიერო წოდება ძველად
 მეთაური იყო ქართველთა ცხოვრების, იმ შავსა ჭ ბნელს საუკუ-
 ნოებში, როდესაც ბევრმა ქართველმა მეფემ უღალატა თავისს
 სჯულს და მიიღო მაჰმადიანობა, ესე იგი მეთექვსმეტე, მე-
 ჩვიდმეტე, და მეთვრამეტე საუკუნოებში, საქართველოს სა-
 სულიერო წოდება იყო ერთად-ერთი მფარველი, ერთად ერ-
 თი ნუგეშის მცემელი ქართველის ერისა. ის თავ-გამეტებით
 ეომებოდა, სიტყვით და საქმით ებრძოდა ერის სარწმუნოე-
 ბითს და ზნეობითს დაცემას, ამხილებდა სჯულის მოღალატე
 მეფეებს და იცავდა ყოველსავე იმას, რაც ხალხისთვის „წმი-
 დათა წმიდას“ შეადგენდა. რაც აძლევდა მის ისტორიულს არ-
 სებობას სიმტკიცე-სიძლიერეს მრავალს ძნელს და საშიშ გა-
 რემოებათა შორის. ბედნიერი იყო ძველი საქართველო თვი-
 სის სასულიერო წოდებით, რომელიც ნამდვილს მამობას და
 მოძღვრობას უწევდა თავისს სამწყსოს. გავიხსენოთ თუნდ ქა-
 თალიკოსი ევდემოსი, გვამი ფრიად განათლებული, რომელიც
 ჰკიცხავდა გამაჰმადიანებულს როსტომ მეფეს (XVII საუკ.); მე-
 ფემ იგი მალაღის ციხიდან მტკვარში ჩააგდებინა; აგრეთვე,
 ქათალიკოზი ნიკოლოზი, რომელიც გამაჰმადიანებულმა
 ერეკლე პირველმა გადააყენა მხილებისა და ხალხის მოსარჩ-
 ლეობის გამო. გავიხსენოთ აგრეთვე ქათალიკოზი დომენტი-
 მესამე და ეპისკოპოსი იოანე მანგლელი, რომელნიც მეთვრა-
 მეტე საუკუნის დასაწყისში, როდესაც ქართლში ოსმალთა

მეოხებით გამეფდა იესე, ძმა ვახტანგ მეექვსისა გამაჰმადიანებული, იერემიასებურის გოდებით თავს დასტიროდნენ საქართველოს შავ-ბნელს ხედრს, ამხილებდნენ მეფის სიწამხდრეს, ანუგეშებდნენ შავბედისაგან ქულ-მოხრილს და სისხლის ცრემლით მტირალს ხალხს!.. იგივე სასულიერო წოდება სათავეში უდგა სახალხო განათლებას. რომელსაც სდებდა საეკლესიო ელფერსა, ავრცელებდა საეკლესიო და სასულიერო შინაარსის წიგნებს, რომელთა მეოხებით გამტკიცდებოდა ხალხში სარწმუნოება და ზნეობა. რომელი ერთი საგულისხმიერო მაგალითი გავიხსენოთ, რომელი ერთი შესანიშნავი თვისის ღვაწლით ქართველი მღვდელ-მთავარი გავითვალისწინოთ?! საღმრთო განგებულებამ ამ საუკუნეშიაც მოუვლინა ქართველობას რამდენიმე შესანიშნავი თვისის ცოდნით და ღვაწლით ქართველი მღვდელ-მთავარი, რომელთა სახელები უნდა შთაწერილ იქმნენ ძველის ქართველის მღვდელ-მთავარების უკვდავს სიაში... ამ მღვდელ-მთავართა რიცხს ეკუთვნის ყოვლად-სამღვდელო მსკოვანი მღვდელ-მთავარი ალექსანდრე, რომელიც ოცდა თექვსმეტი წელიწადი მსახურებს მღვდელ-მთავრად. ყოვლად სამღვდელო ალექსანდრე დაიბადა 1824 წელს. მას ნათლობაში სახელად ალექსი დაარქვეს. იმისი მამა დავით ოქროპირიძე მღვდლად მსახურებდა გორის მაზრის ერთს სოფელში. ტფილისის სემინარიაში კურსის დამთავრების შემდეგ ალექსი ოქროპირიძე აღიკვეცა ბერად, და სახელად ალექსანდრე უწოდეს. მთავარ-დიაკონის ხარისხით ის გაემგზავრა ყაზანის სასულიერო აკადემიაში სწავლის დასამთავრებლად. სასულიერო აკადემიაში კურსის დამთავრების შემდეგ მთავარ-დიაკონი ალექსანდრე მღვდელ-მონაზვნად კურთხებულ იქმნა. საქართველოში დაბრუნების შემდეგ ახალ გარზდა მღვდელ მონაზონი ჯერ აფხაზეთში და შემდეგ ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად იქმნა დანიშნული. 1855 წელს აკურთხეს ილუმენად, — მალე არქიმანდრიტადაც და ისევ აფხაზეთში იქმნა გაგზავნილი. 1862 წელს ხელ-დასხმულ იქმნა მღვდელ-მთავრად. მას ჩაბარდა აფხაზეთის კათედ-

რა. 1869 წელს გადმოყვანილ იქმნა ტფილისში გორის ეპისკოპოსად და საქართველოს ექსარხოსის პირველს ქორეპისკოპოსად, 1882 წლიდან 1886 წლამდის მართავდა გურიის ეპარქიას და შემდეგ ისევ დაბრუნდა ტფილისის თვისსვე თანამდებობაზედ. ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრე ხშირად საქართველოს ექსარხოსის მაგიერობასაც სწევდა. როდესაც ექსარხოსები დროებით რუსეთს წაბრძანდებოდნენ, ქართლ-კახეთის ეპარქიას ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრე განაგებდა; იგივე თავმჯდომარეობდა ქართლ-კახეთ-იმერეთის სინოდალურს კანტორაში. უმაღლესი მთავრობა დიდად აფასებდა ყოვლად-სამღვდელოს მოღვაწეობას, მას აქვს მიღებული მრავალი ორდენი. 15 მაისს 1893 წელს უმაღლესად ებოძა მას ხელმწიფე იმპერატორისაგან ძვირფასის თვალ-მარგალიტით შემკული „გულზედ დასაკიდი ჯვარი“ (პანაგია) ერთად უმაღლესს „წაფლობის წერილთან“ („რესკრიპტი“). ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრეს მრავალ გზის მადლობა აქვს მიღებული ხელმწიფე იმპერატორისა, მისის უმაღლესობის დიდის მთავრის მიხეილ ნიკოლოზის ძისა, ლოცვა-კურთხევა და მადლობა უწმიდესის სინოდისა და სხ... ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრე წევრია მრავალთ საქველ-მოქმედო საზოგადოებათა და დაწესებულებათა, რომელნიც კი რუსეთის სახელმწიფოში არსებობენ, რუს-ოსმალეთის ყირიმის ომის დროს სევასტოპოლის გმირთა და მათ დაობლებულ სახლობათა სასარგებლოდ ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრე სწირავდა ყოველ წლობით 200 მანეთს. მანვე განაახლა ქ. სოხუმის ახლოს ძველი ეკლესია მოსახსენებლად იმპერატორის ალექსანდრე მეორის სასწაულებრივის გადარჩენისა 4 აპრილს 1866 წელსა. 25 მაისს 1867 წელს ტფილისის სასულიერო სემინარიას შესწირა 2,000 მანათი მისის იმპერატორებითს უმაღლესობის დიდის მთავრის მიხეილ ნიკოლოზის ძის სახელობაზედ. ამ თანხით იზრდება სემინარიაში ერთი სტიპენდიატი, რომელსაც თვით ყოვლად-სამღვდელო ირჩევს. ყაზანის სასულიერო აკადემიის ღარიბი სტუდენტების სასარგებლოდ 300 მანათი შესწირა; ტფი-

ლისის საეპარქიო დედათა სასწავლებელს კი—3,000 მანათი მასში სტიპენდიების დასაარსებლად. მცხეთის დიდებულს თორმეტის მოციქულის საკრებულო ტაძარს შესწირა განსაახლებლად 1,500 მანეთი და ამავე ტაძრის განმაახლებელი კომიტეტის თავმჯდომარეც ბრძანდებოდა აქამომდე. ყოვლად-სამღვდელო აღექსანდრემ გაანახლა ჯვარის ეკლესია მცხეთის აღმოსავლით, განაახლა თვის სამშობლო სოფელში ძველი ეკლესია, ლეკებისაგან დანგრეული. მან 2,000 მანეთი ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზედ გადასაღებად გადასდო. წირვა ღოცვის გალობა კიდევ გადაღებულ იქმნა ნოტებზედ ბ. იპოლიტოვ-ივანოვის მიერ და მოწონებულ იქმნა სასულიერო მთავრობისაგან. მანვე გამოსცა თვის საფასით საუკეთესო ნაშთები ძველის ქართულის მწერლობისა: „მზამეტყველება“ ანტონ ქათოლიკოზისა, საბა-სულხან ორბელიანის „ლექსიკონი“, „ხმა ცოდვილისა ღთისადმი“, ბ. ავალიშვილისა, ანტონ ქათოლიკოზის „სწორ-მეტყველება“, ამბროსი ნეკრესლის „სიტყვანი და მოძღვრებანი“ და სხვ... ყოვლად სამღვდელომ დიდი სამსახური გაუწია ქართულის დაბადების შესწორების და დაბეჭდვის საქმეს. ყოვლად-სამღვდელო აღექსანდრემ განაახლა დიდებული მონასტირები, წმ. შიოსი და იოანე ზედაძნელისა, —პირველს 21,000 და მეორეს—11,700 მანათი შესწირა. ეს თანხა ხელ-უხლებლად დაღებულია სახელმწიფო ბანკში და სარგებელი ეძლევა მონასტერთა საჭიროებას.

ოცდა-თექვსმეტი წელიწადი გამუდმებულის ღვაწლისა ეკლესიის და მოძმეთა სასარგებლოდ ცოტა ხანი არ არის... ჩვენ გვსურდა აგვეწახსნა, ნათლად დაგვეხატა მკითხველისთვის მრავალ-ნაყოფიერი მოღვაწეობა ყოვლად-სამღვდელო აღექსანდრესი, მაგრამ ჯერ ერთი—ეს მოკლე წერილში ყოვლად შეუძლებელია და მეორედ, ეს მოღვაწეობა ცოტად თუ ბევრად უკვე საკმაოდ გამორკვეულია ადგილობრივის ბეჭდვითის სიტყვის მიერ... ძე ქართლის და საქართველოს შუაგულისა, კურთხეული მღვდელ-მთავარი უანგაროდ ემსახურებოდა და

ემსახურება მშობლიურს ეკლესიას თვისის მრავალ-ხნოვანის-
სიციცხლის განმავლობაში... შემკული და გამსქვალული ცხო-
ველის სარწმუნოებით, რომელიც თვინიერ საქმეთა მკვდარ
არს, ყოვლად-სამღვდელო აღექსანდრე უხვად ჰფენდა მადლს
თვისის ქველ-მოქმედებისას საქართველოს ყოველს კუთხეში,
ამერ-იმერეთში. ქართველების სასიკცხვოდ იმათ თვალთ-წინ
ინგრეოდა, იბლალეობდა, თითქმის ისპობოდა რამდენიმე შე-
სანიშნავი ქართული მონასტერი, რომელნიც ძველად განა-
თლების შუქს ჰფენდნენ საქართველოს არე-მარეს; თვით-
ნანგრევი მონასტრებისანი იღუმალად გლოვობდნენ თვისს
აოხრებას, უშემწეობას, უპატრონობას და თანაც თითქოს დას-
ტიროდნენ ქართველთა გულ-გრილობას მშობლიურის სიძვე-
ლეების მიმართ. ჰკითხეთ დღეს წმ. შიო მღვიმელის, წმ. იოა-
ნე ზედაძნელის, წმ. ჯვარის, დავით გარეჯელის და სხვა-
ძველს ნაშთებს ქართულის ხუროთ-მოძღვრებისას, ვინ იზრუნა
მათთვის, ვინ აღადგინა იგინი, ვინ გაანახლა იგინი ფენიქსი-
სებრ, ვინ არ დაზოგა იმათთვის შრომა-ღვაწლი და თვისი ქო-
ნება?! ისინი გეტყვიან და მოგიტხოვებენ, რა ღვაწლი, რა
ამაგი დასდო მათ ყოვლად-სამღვდელო აღექსანდრემ, რომე-
ლსაც სამართლიანად უწოდა ერთმა ჩვენმა ბწერალთაგანმა
(ბ. ა. ნატროშვილმა) „აღექსანდრე აღმშენებელი“... სავსებით
და სისრულით ყოვლად-სამღვდელო აღექსანდრეს ღვაწლს, რო-
მელმაც მოუპოვა მას თანაგრძნობა მთავრობისა და სიყვარული
საზოგადოებისა, ახლო მომავალი დაათვას. ხვალ ეს მღვდელო-
მთავარი, შემკული დაუფასებელის ღირსებებით, ღვთისაგან და
კაცთაგან დაჯილდოებული, ძლიერი სულით, ცხოველი სარწ-
მუნოებით, მტკიცე ზნეობით, მოყვარე სამართლისა და ქვემა-
რიტებისა და მართლ-მსაჯული მოშორდება ქართლ-კახეთს,
აღმოსავლეთ საქართველოს და წაბრძანდება გურია-სამეგრე-
ლოს, დასავლეთ საქართველოში.

ბევრი საქმეა გასაკეთებელი გურია-სამეგრელოს ეპარქი-
აში, ბევრი შრომა და მეცადინობა დასჭირდება მას თვისს
ახალს სამწყსოში, რომელსაც ის კარგად იცნობს, რომლის

ავი და კარგი დაახლოვებით გათვალისწინებული აქვს... გურია-სამეგრელო საუკეთესო მარგალიტია იმ ძვირფას თვალთა-კრებულში, რომელსაც საქართველო ჰქვია... ეს მხარე განათლებულია მართლ-მადიდებლობით ძველადვე წმ. მოციქულის ანდრია პირველ-წოდებულის მიერ. გურია-სამეგრელოს ქართველები ბუნებით მოყვარულნი არიან მართლ-მსაჯულებისა და შეუძლიანთ დააფასონ მათ გვამი, ამით შემკული ყოვლად სამღვდელიო ალექსანდრეს, როგორც მართლ-მსაჯულს გვამს, ღირსეულად დააფასებს გურია-სამეგრელო და მისი სასულიერო წოდება, რომელსაც, მიუხედავად მისი ნიეთიერის ხელ-მოკლეობისა, აქვს ფრიად სანაქებო ღირსებანი: ელტვის განათლებას, აარსებს საეკლესიო-სამრევლო სკოლებს, იცავს მართლ-მადიდებლობას და სხვ ყოვლად-სამღვდელიო ალექსანდრე ხელს შეუწყობს, ფრთებს შეასხავს გურია-სამეგრელოს სასულიერო წოდების კეთილ-შობილურ მისწრაფებათა და ყოვლის მხრით წინ წასწევს გურია-სამეგრელოს ქართველთა საეკლესიო ცხოვრებას... ყოვლად სამღვდელიო ალექსანდრეს გურია-სამეგრელოში ამ სასარგებლო მოღვაწეობის გათვალისწინება გვანუგეშებს ყველას, ვისაც-კი ძვირფასად მიგვაჩნდა მხცოვანის მღვდელ-მთაერის სახელი, ვინც ესასოებდით მისს ლოცვა-კურთხევას... ამ სარგებლობის წარმომდგენელი სულით და გულით ვეთხოვებით ყოვლად-სამღვდელიო ალექსანდრეს და ვევედრებით ყოვლის-შემძლებელს ღმერთს, განაგრძოს ღდენი მისი ძვირფასის სიცოცხლისანი სასარგებლოდ საქართველოს ეკლესიისა და ქართველის ერის.

ნებოძირეჯი.

ალექსანდრე ეპისკოპოსის იუბილემის გამო.

როგორც მოხსენებული გვექონდა ჩვენს გაზეთში, ამ მარტის 4-ს შესრულდა 35 წელიწადი მისის უსამღვდელოესობის ალექსანდრეს ეპისკოპოსად კურთხევის შემდეგ. ისიცა გვექონდა მოხსენებული, რომ იუბილიარის უქეიფობისა გამო მისს პატივმცემელთ იუბილემის გადახდა შიო-მღვიმოზობისათვის, 9 მაისისათვის, გადაუდვიათო. სანამ დაწვრთვებით გავაცნობდეთ მკითხველებს საყვარელ მღვდელ-მთავრის ცხოვრებას, მოკლედ აღვნიშნათ მისის ცხოვრების შესანიშნავს მომენტებს და მის მოღვაწეობას.

ალექსანდრე ეპისკოპოსი დაიბადა 1824 წელს, გორის მაზრაში. მამა მისი დავით სოფლის მღვდელი იყო. ერის კაცობაში ალექსანდრეს ალექსი ერქვა. ჯერ სწავლობდა გორის სასულიერო სასწავლებელში. იქიდან თფილისის სასულიერო სემინარიაში გადავიდა, სადაც სწავლა დაამთავრა 1845 წელს. სწავლის დამთავრების უმაღლეს ბერად შესდგა. 1846 წელს ალექსანდრე ყაზანის სასულიერო აკადემიაში შევიდა. აქ სწავლა დაამთავრა ღვთის მეტყველების კანდიდატის ხარისხით 1850 წ., 1851 წ. დანიშნულ იქმნა თფილისის სემინარიის მასწავლებლად. იმავე წელს მისს უსამღვდელოესობას უწმიდესის ბრძანებით წილად ხვდა აფხაზეთში წასვლა და იქ საპედაგოგო ასპარეზზე მოღვაწეობა. ილორში პირველად გაიხსნა სასულიერო სასწავლებელი და აფხაზთა შვილებს პირველად ალექსანდრესაგან მოეფინათ სხივნი სწავლა განათლებისა. უმაღლესი მთავრობა ჯეროვანად აფასებდა მისს ღვაწლსა და მიტროპოლიტმა ისილორემ პირადად დააჯილდოვა. ხსენებულის სასწავლებელს ალექსანდრემ ნივთიერი დახმარებაც აღმოუჩინა და სულ იმის ცდაში ბრძანდებოდა, რომ სასწავლებლის საქმე კარგად წასულიყო. გარნა დიდ ხანს არ დასცალდა ამ სკოლას ალექსანდრეს მამობრივის მზრუნველობის ქვეშ ყოფნა. რუს-ოსმალის ომის გამო ილორის სასწავლებელი დაიკეტა და ალექსანდრე 1854 წელს ქუთაისის სასულიერო სასწავლებ-

ლის ზედამხედველად გადმოჰყავთ. იმავე დროს ასრულებდა გელათის მონასტრის წინამძღვრის თანამდებობას. 1855 წელს ალექსანდრე დანიშნულ იქმნა აფხაზეთის ეპისკოპოსო კათედრის ილუმენად. 1859 წელს აფხაზეთის ეპისკოპოსი გერმანე იმერეთის კათედრაზე გადმოიყვანეს, ხოლო ალექსანდრეს მაშინ არქიმანდრიტს, აფხაზეთის ეპარქიის მართვა მიანდეს. ეპისკოპოსად აკურთხეს აფხაზეთის კათედრაზე 1862 წ. 4-ს მარტს. აფხაზეთში ეპისკოპოსად ყოფნის დროს მისი ღვაწლი მრავალ-ფეროვანია. დაუღალავად ზრუნავს აფხაზების გაქრისტიანებას, ეკლესიებს აახლებს, სკოლებს შემწეობას აძლევს, ერთის სიტყვით, დარაჯად უდგა ქრისტიანობას, საქართველოს ამ მივარდნილ და მივიწყებულს კუთხეში.

1882—1886 წლების განმავლობაში ალექსანდრე მართავდა გურიის ეპარქიას. მერე დავით გარეჯის უდაბნოს წინამძღვრად დაინიშნა. 1887 წელს დანიშნულ იქმნა შიო-მღვიმის წინამძღვრად და საქართველოს ეპარქიის ვიკარად.

გარდა ქველ-მოქმედის სახელისა, საყვარელ მწყემს-მთავარს მოპოებული აქვს სახელი ჩვენის მწერლობის გულ-წრფელ და დაუღალავის მფარველისა. მისის საფასით არის გამოცემული ესეთი განძი მწერლობისა, როგორც საბა სულხან ორბელიანის ქართული ლექსიკონი, რაფ. ერისთავის ლექსიკონი სამთა სამეფოდგან, მოძღვრებანი ამბროსი ნეკრესელისა, მზამეტყველება, ისტორიული საბუთები შიო-მღვიმის მონასტრისა და სხ.

ალექსანდრე ეპისკოპოსი ახლა 73 წლისა ბრძანდება. მიუხედავად ამისა სრულს ჯანზე გრძნობს თავსა. ცხოვრებას ნამდვილს ბერულს ეწევა. წირვა-ლოცვას თავისუფლად ასრულებს. მისს მეუფებას სულ მუდამ გაშლილი აქვს თვისი უხვი ხელი ყველა გაქირვებულ-დავრდომილთა დასახმარებლად.

საყვარელ მწყემს-მთავრის ამდენის ხნის მრავალფეროვანი მოღვაწეობა სრული თავდებია იმისი, რომ საზოგადოება ღირსეულად გადაიხდის მისს იუბილეის და თვისს თანაგრძნობას გამოუცხადებს მისთვის თავდადებულს მამასა და მზრუნველს.

ყოვლად უსამღვდელოესი ალექსანდრე.

შესრულდა ოცდა ხუთმეტი წელიწადი მას შემდეგ, რაც ყოვლად უსამღვდელოესი ალექსანდრე ეპისკოპოსად ეკურთხა. ქართველ საზოგადოებას გულითა სურდა თვისის საყვარელის მღვდელ-მთავრის იუბილეი ელდესასწაულნა წარსულ 4 მარტს, მაგრამ ყოვლად-უსამღვდელოესმა ალექსანდრემ მაშინ თავის-უქეიფობა გვაუწყა და დღესასწაულობა 9 მაისისათვის გადავდეთ, რადგანაც ამ დღეს საქართველოს ეკლესია იხსენიებს წმ. შიო მღვიმელს, რომლის სახელზედ დაარსებული მონასტერი ყოვლად-უსამღვდელოესმა ალექსანდრემ სრულიად განაახლა. ამ დღეს ყოვლად უსამღვდელოესმა ალექსანდრემ იუბილის დღესასწაულობა კვლავ თავიდან აიცილა და შიო მღვიმელის მონასტრად გაემგზავრა. ამით მოგვცა კვლავ ერთი უტყუარი დამტკიცება თავისის სულის სიწყნარისა, რომელიც აო ეძებს არაფითარს ხმა-მაღალ მადლობა-მოწონებასა, არამედ სრულიად კმაყოფილია თავის კეთილ მოქმედებით და ჯილდოც მისი ნხოლოდ ხორციელ და სულიერ მოძმეთა წარმატებაა, რისთვისაც ყოვლად უსამღვდელოესი ალექსანდრე შეუდარებლად იღვწის. ავასრულოთ ჩვენც მისი სურვილი, ნუ დავარღვევთ მის მყუდროებას, შორიდგან გავითვალისწინოთ ყველასაგან საყვარელი მისი სახე, დროსა და გარემოების შესაძარად ხან მოცინარი, ხან მწუხარე და ხან მოტირალი, გავიხსენოთ მისი აუარებელი შრომა და ფასდაუდებელი ღვაწლი და გონებით ამბორ ვუყუთ ყოვლად ნეტარისა კურთხეულსა მარჯვენასა.

ალექსანდრე ეპისკოპოსი დაიბადა 1824 წელს; მისი ნათლობის სახელი ალექსია. მისი მამა დავით ოქროპირიძე მღვდელი იყო გორის მაზრაში. ალექსი ოქროპირიძემ სწავლა დაამთავრა ტფილისის სასულიერო სემინარიაში და მაშინვე ბერად შესდგა ალექსანდრეს სახელით. მალე მთავარ დიაკონად ეკურთხა და გაემგზავრა ყაზანს, სადაც კურსი დაამთავრა და მღვდელ მონაზონად ეკურთხა. იქიდან რომ დაბრუნდა, აფხა-

ზეთის სასულიერო სასწავლებელში დანიშნეს ზედამხედველად, მაგრამ ომის გამო ეს სასწავლებელი მალე დაიკეტა და მღვდელმონაზონი ალექსანდრე გადმოყვანილ იქმნა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად 1854 წელს. შემდეგ წელს ილუმენად აკურთხეს, მალე არხიმანდრიტადაც და ისევ აფხაზეთში გადიყვნეს. ეპისკოპოსად აკურთხეს 1862 წელს და აფხაზეთის კათედრა ჩააბარეს. 1869 წელს გადმოყვანილ იქმნა ტფილისში საქართველოს ეპარქიის ვიკარად ზგორის ეპისკოპოსად. 1882—1886 წლებში გურიის ეპარქიას განაგებდა და შემდეგ ისევ ქალაქს დაბრუნდა. ბევრჯერ, როდესაც საქართველოს ექსარხოსები დროებით საქართველოს განშორდებოდნენ, ქართლ-კახეთის ეპარქია ეპისკოპოსს ალექსანდრეს ჩაჰბარდებოდა, ის განაგებდა საექსარხოსო საქმეებს და თავმჯდომარეობდა ქართლ-იმერეთის უწმიდესის სინოდის კანტორაში.

ყოვლად უსამღვდელოეს ალექსანდრეს მრავალ გვარს და ნაყოფიერს სამსახურს რუსეთის მთავრობა ჯეროვანად აფასებდა და თავის დროს ჯილდოსაც აძლევდა. მის მეუფებას აქვს მიღებულია წმ. ანნას ორდენი პირველის ხარისხისა და წმ. ვლადიმირის ორდენი მეორე ხარისხისა ვარსკვლავებით ზ ბევრიც სხვა. 15 მაისს 1893 წელს განსაკუთრებული უმაღლესის რესკრიპტით ებოძა მისის უდიდებულესობისაგან ძვირფასის თვალმარგალიტით შემკული პანაგია. ამას გარდა მრავალჯერ მადლობა აქვს გამოცხადებული ხელმწიფე იმპერატორისა, მის უმაღლესობის დიდის მთავრის მიხეილ ნიკოლოზის ძისა, ლოცვა-კურთხევა და მადლობა სინოდისა და სხვ.

ძნელად თუ იქნება რომელიმე ქველმოქმედი საზოგადოება ჩვენში, რომ ყოვლად უსამღვდელოესი ალექსანდრე მხურვალე მონაწილეობას არ იღებდეს. იგი წევრია „ქრისტიანობის აღმადგენელ საზოგადოებისა“, „წითელ ჯვრისა“, „ბრმათა სამზრუნველოსი“. „წყალში დარჩობისაგან გადამრჩე საზოგადოებისა“, „პირუტყვთა მფარველ საზოგადოებისა“,

„ლარიზ მოსწავლეთა დამხმარებელ საზოგადოებათა“, „წმ. ანდრია“ და „ყოველად წმიდა ღვთისმშობლის ძმობათა“ და სხვ.

მხოლოდ ამ საზოგადოებათა მონაწილეობით როდი კმაყოფილდება ყოველად-უსამღვდელოეს ალექსანდრეს სიუხვე სულისა და გულისა. ორმოცი წლის შეწირულებათა სია დიდს ადგილს დაიკავრს, გავიხსენოთ რამდენიმე: რუს ოსმალეთის ყირიმის ომის დროს სევასტოპოლის გმირთა და მათ აოხრებულ სახლობათა სასარგებლოდ მისი მეუფება სწირავდა ყოველ წლივ 200 მანათს. აფხაზეთში, ქ. სოხუმს ახლო ძველი ეკლესია განაახლა მოსახსენებლად ხელმწიფე იმპერატორის ალექსანდრე II სასწაულებრივის გადარჩენისა 4 აპრილს 1866 წ. და 25 მაისს 1807 წ. ტფილისის სასულიერო სემინარიას შესწირა 2,000 მანათი მის იმპერატორებითის უმაღლესობის დიდის მთავრის მიხეილ ნიკოლოზის ძის სახელობაზედ, როდესაც კავკასიის მთავარ-მართებლობას თავს ანებებდა. ამ თანხით ინახება სემინარიაში ერთი სტიპენდიატი, რომლის არჩევა თვით ალექსანდრე ეპისკოპოსს აქვს მინდობილი; წელს სტიპენდიატად სვანი არის მიღებული. ყაზანის აკადემიის ლარიზ სტუდენტთა სასარგებლოდ შესწირა 300 მანათი. ტფილისის საეპარქიო დედათა სასწავლებელს შესწირა 3,000 მანათი სტიპენდიების დასაარსებლად. მცხეთის ტაძრის განსაახლებლად შესწირა, 1,500 მანათი და განმაახლებელ კომიტეტის თავ-ჯდომარედაც ითვლება. განაახლა ჯვარის ეკლესია მცხეთის პირდაპირ მადლა მთაზე, არაგვის პირს. განაახლა თავის სამშობლო სოფელში ძველი ეკლესია, ღვკ. თავან აკლესიის წარსულ საუკუნოში და სხვა-და-სხვა.

არ დავიწყებია მის მეუფებას საეკლესიო გალობა და ძველი მწერლობა. კარგა ხანია, რაც 2000 მანათი გადაღებულია ქართულ გალობის ნოტებზედ გადაღებისათვის; წირვალოცვის გალობა გადაღებულიც არის ბ. იპპოლიტოვ-ივანოვის მიერ, რომელიც ტფილისის მუსიკალურ სასწავლებლის დირექტორად იყო და ამ შრომისთვის მიიღო 500 მანათი. ეს ნოტები მოწონებული არის სასულიერო მთავრობის მიერ

და დღე-დღეზე შეუდგებიან ყოვლად სამღვდელო ალექსანდრეს სურვილის განხორციელებას მისი მეუფების საფასით გამოცემული წიგნები ხომ ძერჯვას განძია ჩვენს მწერლობაში და ზოგი ამ წიგნთაგანი არაოდეს სტამბას არ ეღირსებოდა, თუ არ უხვი მარჯვენა ჩვენის სასიქადულო არქიერისა. დასახელება იმ წიგნებისა ამ ჟამად საჭიროდ არ მიგვაჩნია, ისეც ყველამ კარგად უწყის, მისი მეუფება მხურვალე მონაწილეობას იღებდა ქართულის დაბადების შესწორებაში და დასაბეჭდათ შემზადებაში. ეს შრომა სინოდისგანაც ცნობილია და მაღლობით დაჯილდოვებული 1887 წელს.

ყოველივე აღნიშნული შრომა და მეცადინეობა მისი მეუფებისა მეტად სასარგებლოა და მრავალ-მნიშვნელოვანი ქართულის ერისათვის, რომელიც სამუდამოდ დავალებულია და განცვიფრებული ამოდენა ღვაწლით. მაგრამ მისი მეუფება კიდევ არ სცხრება და გულ-მოდგინედ აგვირგვინებს შიომღვიმელისა და ზედაზნის მონასტრების აღდგენა-მოწყობას. თუმცა ამ უკანასკნელ დროს მთელი თვისი არსება, სული და გული, ამ მონასტრებში ჩაუდგია მის მეუფებას, მაგრამ ამ ჟამად დრო და ადგილი ნებას არ გვაძლევს ეს საქმე დაწვრილებით ვაუწყოთ ყოვლად უსამღვდელოეს ალექსანდრეს თაყვანისმცემლთ, ეხლა საკმარისია ვთქვათ, რომ მისმა მეუფებამ დიდხანია შესწირა შიომღვიმელის მონასტერს 21,000 მანეთი ზედაზნისას—11,700. ეს თანხა შეტანილია სახელმწიფო ბანკში სამუდამოდ ხელ-უხლებლად, ხოლო სარგებელი შეიძლება მოხმარდეს მონასტერთა საჭიროებას.

ყოველივე, რაცა ვთქვით, არავისთვის ახალი არ არის. ყველამ კარგად იცის განუსაზღვრელი სიყვარული ყოვლად-უსამღვდელოეს ალექსანდრესი თავის სამშობლოსადმი და თავგანწირული მისი მეცადინეობა თვის სულიერათა და ხორციელ მოძმეთა წარმატებისათვის. ხოლო არის კიდევ მრავალი სხვა კეთილი საქმე, რომელთაც საზოგადოებამდის არ მიუხწყევია, რადგანაც ჩვენს ღვაწლ-მოსილს ქველმოქმედ მალა ღალადი არ უყვარს და ხშირად მისმა მარტხენა-ხელება არ

იცის, რა გასცა მარჯვენამ. გვინახვს უხვი კაცი და უფრო-
კი გვსმენია სიუხვე მრავალთა საოცართა ქველ-მოქმედთა,
მაგრამ ისეთი ქველ-მოქმედი კი არც გვინახავს, და არც გა-
გვიგონია, რომ ყოველივე სულ სხვას აძლიოს და თავისთვის
კი სველი პურიც არ ემეტებოდეს. ეს საქართველოს შვილს
შესძლებია:

რასაც გასცემ—შენია,
რაც არა დაკარგულია.“

შიო დავითიშვილი.

სახელოვანი თანამედროვე.

(ალექსანდრე ეპისკოპოსის იუბილეის გამო)

დღევანდელ დღეს ქართველ საზოგადოების ყურადღება
მიპყრობილია წმიდა შიო მღვიმელის დიდებულ ლაფრისაკენ.
ჩვენი ეკლესია იქ იხსენიებს და აღიღებს თავისს ერთგულ
წარმომადგენელს ათცამეტთა მამათაგანს, წმიდა შიოს, ხო-
ლო ჩვენი საზოგადოება მადლობითა და სიხარულით იგო-
ნებს შიო მღვიმის მონასტრის წინამძღვარს, სახელოვანს
მღვდელთ მთავარს ალექსანდრეს მისის ოც-და-თხუთმეტ წლო-
ვან საეპისკოპოსო მოღვაწეობისათვის. საზოგადოებას ფიქ-
რად ჰქონდა ბრწყინვალეობითა და დიდებით ედღესასწაულა
ხანგრძლივი მოღვაწეობა ჩვენის სასიქადულო მღვდელთ-მთავ-
რისა, მაგრამ უნდა მოგვხსენებოდეთ მაღალი ზნე ამ მხცო-
ვანის ეპისკოპოსისა: ქვეყნიერი „ამაოთა ამაოება“ იმის სპე-
ტაკს გულის ვერ ეკარება, სააქაო „ქებათა-ქება“ და ხოტბა
იმას სიამოვნებით ვერ ატკობს და ეს იმტომ, რომ მისი სუ-
ლი და გული მხოლოდ მაღალსა და ზეციურს ესწრაფის და
შეპტრფის. ეპისკოპოსი ალექსანდრე ამაოდ-კი არ მოერიდა
საიუბილეო დღესასწაულს, უმიზეზოდ როდი გამაოცხადა,
მილოცვას და ნახვას არ ესაქიროებ. და ჩემის მფარველის ში-

ოს უდაბნოში მივდივარ, რათა ვევედრო, რომ მეოხ ეყოს ღვთისა წინაშე ქვეყნიერებასაო. დიად, საიუბილეო ღღესასწაულოს განშორდა და მილოცვასა და ზეიმს ვედრება და ღოცვა ამჯობინა მრისხანე და ყრუ უდაბნოში!.. სხვა რომ არა იყოს-რა, მარტო ეს ამბავიც საკმაოდ ნათელს ჰფენს ჩვენის მცხოვრანის მღვდელთ-მთავარის მაღალ ზნე და ბუნებასა. ცხადია, რომ სააქაო დიდება და პატივი იმისთვის წარმავალი და წუთიერია და ჩვენის მამათ-მთავრის სიამოვნებას ქვეყნისათვის მეოხება და სავედრებელი ღოცვა შეადგენს.

ჩვენი ძველნი მღვდელთ-მთავარნი და ეპისკოპოსნი სწორედ ასეთის ზნისანი იყვნენ. იმათი ფიქრი და გრძნობა ქვეყნის დიდებას დასტრიალებდა და ამის გარეშე ყოველივე მისწრაფება და წადილი ფუჭი და ამაო იყო. იმ ნეტარ-ხსენებულ დროს ეკკლესია და სამშობლო ერთი და იმავე საგანს ჰქნიშნავდა, ქართველობა და ქრისტიანობა ერთსა და იმავე ცნებას წარმოადგენდა, თითოეული მონასტერი და ლავრა წმიდა და საღმთო ადგილად ითვლებოდა და ამ ადგილას გაიმოღა ღვთიური, ზეციური ღაღადი სამშობლოს სიყვარულისა, მისის სიკეთისა და ბედნიერებისა. ხოლო მონასტრისა და ლავრის წინამძღვარი, მღვდელთ-მთავარი და ეპისკოპოსი პირველ მამულიშვილად იყო აღიარებული, იგი მოწინავე რაზმში იდგა, კვერთხითა და ჯვრით ებრძოდა მტერსა, ღოცვათა და ვედრებით სასოებასა და ნუგეშს ჰფენდა ქართველობასა.

სამწუხაროდ, უღმობელთა დროთა ბრუნვამ სრულიად შესცვალა საქართველოს მონასტერნი და ლავრანი. ამასთანავე თითქო დროებით განჰქრა და მოისპო კიდევ ის მაღალი ზნე, ის მთავარი აზრი და წმიდა გრძნობა, რომელიც სხივოსანის შარავანდედით ამკობდა ძველთა ბერთა და მონაზონთა სამშობლოს წინაშე. ბოლოს, მტერთა ძლევით, მონასტერნი და ლავრანი დაცალიერდნენ და მათნი მსახურნიც ზნითა და ქველობით; თითქო არიყოს, დაკნინდნენ. მღვიმესა და მაღაროში მოღვაწეობა თითქმის აღარავის იზიდავდა,

ხოლო თუ ვინმე ამ მოღვაწეობას ხელს კიდევ ჰკიდებდა, იგი წარსულის ზნესა, მცნებასა და აღთქმასა საესებით აღარ მისდევდა. უკვე ავნიშნეთ, რომ იგი ზნე, იგი აღთქმა და მცნება ეკლესიისა და სამშობლოს ერთობისაგან მომდინარეობდა, სარწმუნოებისა და სამეფოს კავშირს წარმოადგენდა.

ამ ძველ სამონაზნო ზნისა და მცნება-აღთქმის ბრწყინვალე წარმომადგენელად დარჩა ჩვენს დროს სახელოვანი ეპისკოპოსი ალექსანდრე. იმისი აზრით და შეხედულებით, ეკლესია და სამშობლო განუყოფელი და განუცალკევებელია, ეკლესიის კეთილ დღეობა ქვეყნის ბედნიერებაა, მონასტრისა და ლავრის აღდგენა და აყვავება ერისა და საზოგადოების წარმატება და წინ-მსვლელობაა. ამიტომ ჩვენი თავ-მოსაწონებელი მღვდელ-მთავარი ასე სწუხს და გოდებს მონასტერთა და ლავრათა დაქცევას და დაცალიერებას და ასეთის სამაგალითო იმეხნითა და სიბეჯითითა ცდალობს და ჰზრუნავს იმათ განახლებისა და აღორძინებისათვის, არც ერთს ჩვენს ახალ დროის მღვდელ-მთავარს და ეპისკოპოსს არ მიუძღვის ან ზღმობევაში ისეთი ღვაწლი, როგორც ყოფილად სამღვდლოს ალექსანდრეს და ეს იმ მიზეზის გამო, რომ ისე ღრმად არვის აქვს გულში დანერგილი ზემოდ აღნიშნული ძველი ზნე და მცნება-აღთქმა, როგორადაც იმას. ამ მხრივ ეპისკოპოსი ალექსანდრე თითქო ცალკე და მარტო სდგას და თავის თანა მედროვეთა შორის თითქოს თანასწორი არავინ ჰყავსო.

იმის მეოხებითა და შრომითა საქართველოს ეკლესიასა და სასულიერო წოდებას სულ სხვა დრო დაუდგა. ალექსანდრე ეპისკოპოსმა თითქო ახალი მიმართულება შეჰქმნა, ახალი ხანა დაარსა საეკლესიო ცხოვრებაში. ეს ახლობა ძველის აღდგენით დაიწყო. მოგეხსენებათ, ამ საუკუნის დამდეგს დროთა და ჟამთა ვითარებამ ისეთი გავლენა იქონია: რომ ბერად აღკვეცა და მონაზონობა თითქმის უსარგებლო და უნაყოფო სამსახურად იქმნა აღიარებული. დიდებულნი მონასტერნი და ლავრანი უპატრონოდ დარჩნენ, წინად, ძველ დროს, ეს მო-

წასტერნი და ლავერანი სავსენი იყვნენ დიდის გვარისა და მა-
ღალის შთამომავლობის წარმომადგენლებით, ხოლო ახლა
მდაბიო წოდების კაცი-კი არა ჰკადრულობდა ბერობასა და
მონაზვნობასა. საეკლესიო სწავლა და განათლება დაეცა და,
რასაკვირველია, ამის გამო სარწმუნოებაც დასუსტდა, ასეთი
დიხა სამწუხარო მდგომარეობა საჭიროებდა დიდს მხნეობას
და ესეთი მხნეობა იტვირთა სახელოვანმა ეპისკოპოსმა ალექ-
სანდრემ, რომელიც სიტყვითა და საქმით სულ იმას ჰქადა-
გებდა და სცდილობდა, რომ ბერობა და მონაზვნობა გა-
ემრავლებინა ლავერა-მონასტერში და ამ გზით სარწმუნოებ-
რივი საქმე წარემართა და წარემატნა. მართლაც და, იმისი
ცდა და ლაღადი უნაყოფოდ არ დარჩა და არა ერთი და
ორი მონასტერი და ტაძრები განახლდა, არა ერთი
და ორი ღვთის მოსავი ბერი და ერის მეოხე მონაზონი შეე-
ძინა საქართველოს. რასაკვირველია, განახლებულ მონასტრებ-
სა ტაძრებში ჯერ კიდევ არ ანათებს ლამპარი სწავლისა, რო-
გორც ეს ძველად იყო, მაგრამ საქმე დაწყებაა. ვინც რა
გინდა სთქვას, დაუწუნოს, თუ მოუწუნოს ღვაწლნი მისნი
— იმას-კი ვერვინ უარს ჰყობს, რომ ყოველივე ეს მისი გუ-
ლითადის რწმენის საქმეა და ამისათვის ღირსიც პატივი
ხსენებისა.

სახელოვანი ეპისკოპოსი მონასტერთა და ლავერთა გან-
ახლებას არ დასჯერდა და თავისი ყურადღება სხვა საქმესაც
მიაპყრო, იქნება უფრო მეტად საჭიროსა და უფრო მეტად
სასარგებლოსა. როგორც ზემოდ ვთქვით, დროთა და ეამთა
ვითარებამ ერთობ სწავლა და განათლებაც შეაფერხა და
თითქმის განსაცდელშიაც ჩააგდო. მარტო მონასტერთა და
ლავერთა განახლება არა კმაროდა და სარწმუნოებასაც ვერ
ააღორძინებდა და განამტკიცებდა, უკეთეს ამ საქმეს ზედ არ
დაერთოდა საეკლესიო სწავლა და განათლება. მთელი ჩვე-
ნი ძველი საეკლესიო ისტორია იმას ჰმოწმობს, რომ ტურ-
ფა მონასტერს და ტაძარს ამშვენებდა განათლებული და გან-
ვითარებული ეკლესიის მსახური და მხოლოდ ამ მიზნის გამო

ასე ჰბრწყინავდა მართლ-მადიდებლობა საქართველოში. ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ; ამ ცხოველმა წარმომადგენელმა დიდებულის წარსულისამ, პირველადვე შეიგნო, თუ რა საჭიროა სათანადო სწავლა და განათლება ეკკლესიის მსახურისათვის და ხელი შეუწყო ამ დიდს საქმეს, ამ აზრით აღბეჭდა საღვთისმეტყველო თხზულება ანტონ კათოლიკოზისა და ქადაგებანი ამბროსი ნეკრესელისა. მაგრამ საყურადღებო და აღსანიშნავი უფრო ისაა, რომ ყოვლად სამღვდელო ალექსანდრემ სწავლა და განათლება საეროვნო საფუძველზედ დაამყარა და საეპარქიულად დააწესა, რომ სასულიერო წოდების მსახურმა უმეტესად იკოდეს სამშობლო საეკკლესიო ისტორია. უმეტესად, ეს სასულიერო სწავლა და განათლება, საეროვნო ნიადაგზედ აღმოცენილი, უფრო განძლიერდებოდა, მაგრამ სამწუხაროდ, ეს საქმე მარტო სახელოვანის ქართველ მღვდელმთავრის ხელთ არ არის. საეკკლესიო გალობასაც ასეთივე ღვაწლი დასდო და თუ ახლა ქართველი სამწყსო ასე სტებება საეკკლესიო სიმების ჟღერით და გალობის მომხიბლავის ხმით, მადლობელნი უნდა ვიყვნეთ ჩვენის ძვირფასის ყოვლად სამღვდელოსი, რომელსაც ჩვენი ახალი საეკკლესიო ისტორია და შთამომავლობა ყველა ამ საქმეცნო ღვაწლისათვის აღექსანდრე აღმადგენელს უწოდებს.

კერძო ცხოვრება და სამსახური სახელოვანის ეპისკოპოსისა ცალკე წერილად არის დაბეჭდილი ღვინდელ ნომერში. ჩვენ მხოლოდ აქ აღვნიშნავთ, რომ დიად საყურადღებო და შესანიშნავია მოციქულებრივი მოღვაწეობა ალექსანდრე ეპისკოპოსისა, რომელმაც ქრისტიანობა განავრცელა და განამტკიცა აფხაზეთში და ნათელი ქეშმარიტებისა მოჰფინა სამშობლოს და სხვა და სხვა შორეულს კუთხეს. მისი მოღვაწეობა მრავალ-გვარი და მრავალ ფეროვანი იყო და ეს გარემოება ამტკიცებს მღვდელმთავრის სულისა და გულის სიძლიერეს და სიდიადეს. ასეთივე სიდიადითა და სიძლიერით აღბეჭდილია მისი ზნეობითი ბუნება და პირადი მისი ხასიათი. ასეთი უშიშარი და გულადი მტკმელი და მხილველი დიდ

ხანია არა ჰყოლია ჩვენს სამშობლოს. სადაც ვისთანაც ჯერ არს იგი მზილებას არ უფთხის, რისხესა და მსჯავრს არა ჰზოგავს. ეს ჩვეულებაც ცხადად მოგვაგონებს ძველის დროის მღვდელთ-მთავარს და ეპისკოპოსს, რომელიც შეუდრკელი და შეუპოვარი მცველი იყო საეროვნო ზნეობისა და ქველობისა. დიად, სახელოვანი მწყეს-მთავარი ალექსანდრე ცხოველი სურათია ძველ ბერ-მონაზონობისა და ღმერთმა ინებოს, რომ მისი მირონცხებული მარჯვენა კიდევ დიდხანს მადლოს ჰფენდეს სამშობლოს, რომელსაც ასე ღრმად უყვარს იგი, ვითარცა თავისი სახელოვანი შვილი და სასიქადულო მღვდელ-მთავარი.

ნ. ურბნელი.

ეპისკოპოსი ალექსანდრე

(საბიოგრაფიო წერილი)

1

4 მარტს ამა წლისას შესრულდა 35 წელიწადი, რაც ეპისკოპოსად იქმნა კურთხეული დიად პატივცემული მწყემსთ-მთავარი ალექსანდრე, რომლის დღესასწაულიც ამ 9 მაისისათვის არის გადაღებული.

ალექსანდრე ეპისკოპოსი დაიბადა 1824 წელს გორის მაზრაში და ამ ჟამად 73 წლისა. იგი შეილია სოფლის მღვდლის მ. დავით ოქროპირიძისა. ალექსი ოქროპირიძემ, შეასრულა რა სწავლა გორის სასულიერო სასწავლებელში, დაიწყო სწავლა თფილისის სასულიერო სემინარიაში, აქაც დაამთავრა იგი 1845 წ. და აღკვეცილ იქმნა ბერად თფილისის პირველ-ხარისხოვან ფერის-ცვალების მონასტერში და ჩარიცხულ მონასტრის ძმათა შორის. იმავე წლის 18 აგვისტოს მიეცა მთავარ-დიაკვნობა და გაიგზავნა ყაზანის სასულიერო აკადემიაში, სადაც 1846 წლიდგან 1850 წლამდე სწავლობდა ღვთისმეტყველებასა, ფილოსოფიასა, ფიზიკა-მათემატიკასა, სიტყვი-

ერებასა, საეკლესიო და საზოგადო სამოქალაქო ისტორიასა და აგრეავე ბერძნულსა, ლათინურსა, გერმანულსა, ოსმალურსა, თათრულსა და არაბულ ენებს. ამ სწავლის დროსვე, 1849 წელს 6 ოქტომბერს, იგი ხელ-დასხმულ იქმნა მღვდელ-მონაზონად და, 1850 წლის 9 ოქტომბერს, დამტკიცებულ ღვთის-მეტყველების კანდიდატის ხარისხში.

აკადემიაში სწავლის დამთავრების შემდეგ მამა ალექსანდრეს, ყაზანის აკადემიის გამგეობისწინადადებისათა საქართველოს ექსარხოსის განკარგულებისამებრ, თფილისის სემინარიის გამგეობამ მიანდო ამ სემინარიის დაბალს განყოფილებაში სწავლება სამღრთო წერილისა და ლათინურის ენისა, ხოლო უფროსს კლასებში ზნეობრივ ღვთის-მეტყველებისა და არქეოლოგიისა. ამ საქმეს აღვა იგი 1851 წლის 15 თებერვლიდ-გან იმავე წლის 27 ივნისამდე. ამ მცირე ხნოვან ყოფნის შემდეგ სემინარიაში იგი უწმიდესის სინოდის ბრძანებით დაინიშნა აფხაზეთის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად და იმასვე მიენდო აფხაზეთის ეპისკოპოსის მღვდელ-მსახურთა შორის მღვდელ-მონაზონობა იმავე 1851 წლის 21 სექტემბერს, თითქმის ამავე ხანს, 1851 წლის 28 ივლისიდან 28 სექტემბრამდე, იგი დროებით ასრულებდა თანამდებობას ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის ინსპექტორისასა და სამაზრო სასწავლებლის უფროსს განყოფილებათა მასწავლებლისას. აფხაზათვის ილორში დაარსებულ სასწავლებელთა წარმატებისათვის ისეთი გულ-მოდგინეობა გამოიჩინა, რომ პირადად მაშინდელმა საქართველოს ექსარხოსმა, მიტროპოლიტმა ისიდორემ, 1851 წლის 8 მაისს, „ნაბედრენიკით“ დააჯილდოვა, ხოლო წლის თავზედ, 1853 წლის 7 თებერვალს, მის მიერ აფხაზთა სასულიერო სასწავლებლის სასარგებლოდ გაწეულ შეწირულებისათვის, უწმიდესმა სინოდმა თავისი მადლობა გამოუცხადა.

სამხედრო გარემოებათა გამო 1854 წლიდან აფხაზთა სასულიერო სასწავლებელი გაუქმდა და მ. ალექსანდრე ამ წლის 3 მაისს ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხე-

დველისა და უფროს განყოფილებათა მასწავლებლის თანამდებობის აღმასრულებლად დაინიშნა და ამ თანამდებობას ასრულებდა 1855 წლის 26 იანვრამდე. ამავე დროს; 1854 წლის 9 დეკემბრიდან 1855 წლის 3 მარტამდე, იმერეთის განსვენებულ ეპისკოპოსის ევთიმეს განკარგულებით იგი დაინიშნა გაენათის პირველ-ხარისხოვან მონასტრის წინამძღვრად, 1855 წლის 30 ნოემბერს-კი ებოძა აფხაზეთის საარქიელო კათედრის ილუმენობა.

ამავე დროს მან გამოიჩინა დიდი გულ-უხეზობა ქველმოქმედების საქმეში და ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის ღარიბსა და ხელ-მოკლე მოსწავლეებს ფულად დახმარება აღმოუჩინა, ხოლო წლის თავზედ, 1856 წლის თებერვალის, თვეში სევასტოპოლის დამკველ გმირთა და იმათ გალატაკებულ სახლობათა სასარგებლოდ წელწადში ოცი თუმანი შესწირა იმ დრომდე, ვიდრე ომი გასტანსო.

1856 წლის 26 თებერვალს, უწმიდესის სინოდის ბრძანებით, აფხაზეთის ეპისკოპოსის გერმანეს მიერ იგი ხელ-დასხმულ იქმნა არხიმანდრიტად მოსაწონ და საქებ საქციელისა და ეკლესიისა და მოზარდის თაობის სასარგებლო შრომისათვის. ამავე წლის 2, ოქტომბერს აფხაზეთის ეპისკოპოსი გერმანე იმერეთის კათედრაზედ გადაიყვანეს და აფხაზეთის ეპარქიას 1858 წლის იანვრის თვემდე არხიმანდრიტი ალექსანდრე განაგებდა. 1859 წლის 2 მაისს უმაღლესის სიგელით ებოძა ორდენი წმ. ანნასი მესამე ხარისხისა, ხოლო 1862 წლის 4 მარტს თფილისის სიონის საკათედრო ტაძარში ხელ-დასხმულ იქმნა აფხაზეთის კათედრის ეპისკოპოსად.

1867 წლის 5 აგვისტოს მან განაახლა თვისის ხარჯით ძველი ტაძარი, სუხუმიდან 2 ვერსის მანძილზედ მდებარე, რისათვისაც მისმა იმპერატორებითა უდიდებულესობამ მადლობა განუცხადა. 1868 წლის 31 მარტს გულ-მოდგინე საშახურისა გამო ეპისკოპოსს ალექსანდრეს ებოძა ორდენი წმ. ვლადიმირისა მესამე ხარისხისა. ამავე წლის 14 ივნისს პატივცემულმა ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ განაახლა ქ. სოხუმს

ახლო, ზღვის ნაპირას, ქვეთკირის სასაფლაოს ეკკლესია, ძველი ეკკლესია ქ. სუხუმისა. 200 მან. შესწირა ილორის სასწავლებელს და 1878 წლის 22 თებერვალს ფული თფილისის სასულიერო სემინარიის ხასარგებლოდ.

1869 წლის 30 მაისს ყოვლად უსამღვდელოესი გერონტი მოხუცებულობისა გამო დათხოვნილ იქმნა და იმის ადგილას ქართლ-კახეთის ეპარქიის ქორეპისკოპოსად, გორის ეპისკოპოსად უმაღლესად დაინიშნა ყოვლად უსამღვდელოესი ალექსანდრე და იმავე წლის 30 ოქტომბერს პატივცემულის ეპისკოპოსის თავმჯდომარეობით შემდგარს კომიტეტს მიენდო ქართულის დაბადების განხილვა და შესწორება.

1871 წლის 22 ოქტომბერს გულ-მოდგინე სამსახურისა და მისდა მინდობილ თანამდებობათა წარჩინებით აღსრულებისათვის ეპისკოპოსს ალექსანდრეს ყოვლად უმაღლესად ებოძა ორდენი წმ. ანნასი პირველ ხარისხისა.

1878 წელს ოქტომბერს მისი უმაღლესობის კავკასიის მმართველ დიდის მთავრის მიერ იგი დამტკიცებულ იქმნა კავკასიაში მართლ-მადიდებელ სარწმუნოების აღმადგენელ საზოგადოების სასულიერო კომიტეტის წევრად.

1882 წლის 2 აპრილს, უწმიდესის სინოდის ბრძანებით, ეპისკოპოსს ალექსანდრეს დროებით მიენდო გურიის ეპარქიის მმართვეა გამგეობა და ამ თანამდებობას ასრულებდა თითქმის ოთხის წლის განმავლობაში, 1886 წლის 2 მარტამდე. ჯერ ისევ 1884 წლის 8 აპრილს მუდმივ გულ-მოდგინე და სასარგებლო სამსახურისათვის და განსაკუთრებულ შრომისა გამო, რომელიც გასწია გურიის ეპარქიის მართვის დროს, ეპისკოპოსს ალექსანდრე ყოვლად უმაღლესად ებოძა ორდენი წმიდისა მოციქულთ სწორის ელადიმირისა მეორე ხარისხისა.

უწმიდესის სინოდის 1886 წლის 7 მარტის ბრძანებით მის ყოვლად უსამღვდელოესობას მიენდო დავით გარესჯის უღაბნოს გამგეობა წინამძღვრის უფლებით, ხოლო 1887 წლის 3 მარტის ბრძანებით, რაკი ყოვლად პატივცემულმა.

მწყემსთ მთავარმა 21,000 მან. შესწირა შიო-მღვიმის უდაბნოს, ეს უდაბნო მონასტრის ხარისხზედ იქმნა აყვანილი და მის წინამძღვრად დაინიშნა ეპისკოპოსი ალექსანდრე.

1893 წლის 15 მაისს თვით იმპერატორ ალექსანდრე მე-III სიგელი მოუვიდა მისს ყოვლად უსამღვდელოესობას ეპისკოპოსს ალექსანდრეს, რომელშიაც ნათქვამია: „ყურადვილე რა თქვენი ხანგრძლივი წარჩინებული და გულ-მოდგინე სამსახური მართლ მადიდებელ ეკლესიის სასარგებლოდ, გიწყალობებ ამასთანავე წარმოგზავნილს ძვირფასის ქვებით მოქედილს გულზედ დასაკიდ სამღვდელო-მთავრო ხატსაო.“

ამას გარდა აქვს ნიშანი წითელის ჯვარისა, დაქრილ და ავადმყოფ მეომართა მზრუნველ საზოგადოების მთავარ-სამმართველოსაგან მიღებული 1882 წლის 23 ივნისს; იგი ნამდვილი წევრია 1889 წლიდან წყლებისაგან რუსეთის დამხსნელ საზოგადოებისა; განსაკუთრებულ ღვაწლის გაწევისათვის იმპერატრიცა მარია ალექსანდრეს ასულის სახელობაზედ დაარსებულ უსინათლოთა სამზრუნველოს საბჭოსაგან ნაბოძები აქვს გულზე სატარებლად სიკვდილამდე ოქროს ნიშანი 1896 წლის 5 იანვარს, ხოლო 1896 წლის 12 მაისს „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ“ საპატიო წევრად ამოაჩნია „ნიშნად პატივისცემისა იმ დიდის ღვაწლისათვის, რომელიც მას მიუძღვის საქართველოს წინაშე როგორც იმითი, რომ ჰბეჭდავს წარჩინებულთა სასულიერო მწერალთა თხუზულებათ, აახლებს შესანიშნავ დანგრეულ ტაძართა და სცდილობს აღადგინოს ძველი ქართული გალობა და ამისათვის ყოველ გვარს ღონისძიებასა ჰლონობს, ისე იმითი, რომ, ხელს უწყობს საქართველოს ხალხის განებრივს განვითარებას და თავისის ხარჯით ჰზრდის ბევრობოლს სხვა-და-სხვა სასწავლებელში.“

აი მოკლე, სია იმისი, როგორ უფლია სამსახურის გზაზედ ჩვენს დიდათ სისიქადულო მწყემსთ-მთავარს. მისი უხვად გაშლილი ხელი საქველ-მოქმედოდ ყველამ უწყის მთელს საქართველოში და არა ერთი და ორი ობოლი გამოზრდილა

და ეხლაღ იზრდება იმისს ხარჯით. ყველამ უწყის ისიც, რომ მისის საფასიო არის გამოკებული საბა-სუღხან ორბელიანის ლექსიკონი, ლექსიკონი თავ. რაფაელ ერისთავისა სამთა სა-მეფოთაგან, ამბროსი ნეკრესელის მოძღვრებანი, მზა-მეტყვე-ლება, ისტორიული საბუთები შიო-მღვიმის მონასტრისა და სხვანი. არავისათვის საიდუმლო არ არის, რომ მცირეოდენი სასყიდელი არა აქვს გამოღებული ჩვენს საერთო გულის-ტკი-ვილით აღსავსე მწყემსთ-მთავარს ქარაველის საეკლესიო გა-ლობის ნორმად დაწყობისთვისაც, რომლის განურყვნელად, შეუბღალველად დაცვის მნიშვნელობა ფრიად ცხადია და გან-მარტება აღარა სჭირია.

ეს მრავალ გვარი, მრავალ ფეროვანი და დაუღალავი მოღვაწეობაა მიხეზი, რომ მისი უსამღვდელოება ეპისკოპო-სი აღექსანდრე დიდად უყვარს მთელს საქართველოს ერს და ყველა დიდი, თუ პატარა, განუზომელს პატივს სცემს. ამ სა-ერთო მადლობის გარდა, არა ერთისა და ორის ქართველის გულია აღვსილა მისის მეუფების მადლობის იმ უხვის შემწე-ობისა და დახმარების გამო, რომელიც მას გაუწევია კერძოდ იმათთვის გაჭირვების დროს.

ამ ოც-და-თხუთმეტის წლის განმავლობაში და წინადაც მისი მეუფება მტკიცედ და სავსებით აღგა მცნებასა უფლისა-სა, — „მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშვრალნი და ტვირთ-მძი-მენი, და მე განგისვენო თქვე“-აო. ყოველად პატივცემული მეუფე ერთი იმ მწყემსთ მთავართაგანია, რომლითაც ერს, სულ ერთია, ქართველი იქმნება იგი, თუ სხვა, თამამად შე-უძლიან თავი მოიწონოს, რომ ასეთი მოქირანახულე, ასეთი გულ-შემატკივარი და მრავალის სათნოებითა და ღირსებით აღსავსე შვილი ჰყავს!.. ერთი მწერალი ამბობს, რომ ღონე და ძალა, ავ-კარგიანობა ამა თუ იმ ერისა იმითი განიზომე-ბა, თუ რომელს უფრო მრავლად ჰყავს დიდ-ბუნებოვანნი კაცნიო, და მისი მეუფება ეპისკოპოსი აღექსანდრეც ერთი იმ დიდ-ბუნებოვანთაგანია, რომელიც თავისს ერს, თავისს

სამშობლოს მადლსა ჰყენს და თავისი სიკეთით თვით ერ-
საც სახელს უკეთებს.

**ყოველად სამღვდელო მამისკოცხის აღმსანდრეს
ჰნ წლის სამღვდელ-მთავრო სამსახურის ბამო**

„ეგრედ ჰბრწინევიან ნათელი
თქვენი წინაშე კაცთა, რათა იხი-
ლნენ საქმენი თქვენნი კეთილნი და
ადიდებდნენ მამასა თქვენსა ზეცა-
თასა“. (მათე 5, 15),

იმ თავითვე საქართველო იმითი იყო ბედნიერი, რომ
მას განგება ჯგუფი იდგა ისეთს მოღვაწეებს, რომელნიც თავ-
განწირულად, უანგაროდ ჰშრომობდნენ მის საკეთილდღეოთ
და მისი გონებითი და ზნეობითი განვითარებისთვის. მათი
სიკვლეო, მაღალ-ზნეობა, მათი სარწმუნოება დღევანდელის
ქართველებისთვის უძვირფასეს სახსოვარს შეადგენს... ამ მო-
ღვაწეთა შორის უპირველესი ადგილი ეკუთვნის ქართველის
სასულიერო წოდების წარმომადგენელთა, რომელნიც სამწ-
ყსოს მოძმენი იყვნენ ქირსა და ლხინში... ბედნიერება და
უბედურება სამწყსოსი მათი საკუთარი ბედნიერება და უბე-
დურება იყო... დღეს თვალ-წინ გვგხატება სხივ-ცისკროვანი
სახე ძველის ქართველის მღვდელ-მთავრისა, რომელსაც დაუ-
ფასებელი ღვაწლი მიუძღვის წინაშე სამშობლოსა და სარ-
წმუნოებისა; და მართლ-მადიდებლობითა სარწმუნოება ხომ
ისეთი საუნჯე გახდა ქართველებისთვის, რომელმაც ფეხზედ
წამოაყენა, წარმატების გზას დააყენა, განაცხოველა და განა-
ძლიერა მათი საზოგადოებური ცხოვრება, შეჰქმნა მათი მრავალ-
საუკუნოვანი ისტორია, მისცა და დაიცვა მათი ერო-
ვნული თვით არსებობა. საქართველოს ეკკლესია დიდს ყურა-
დღებას აქცევდა მღვდელ-მთავრების ზნეობის სიწმინდეს, მათს

გონებითს განვითარებას და მათს მიმართულებას: „ეპისკოპოსნი არა ღირსებით შემოსილნი პატივსა მღვდელ-მთავრობისა და უღირსნი ქრისტეს პირველისა მწყემსთ-მთავრისანი განეკვეთენით და ნაცვლად მათ და სხვანი დავადგინენით, რომელთა ჭსასკისკან და საქმეთაგანაც აქვნდათ წამება და კეთილად გაწვრთნეს ზორგნი დამორჩილებად სულისა. ეპისკოპოსნი სჯულისა და საღმრთოთა წიგნთა მეცნიერი გამოიარჩიოდეს“ — „სწერს ძეგლის წერა“ წმ. დავით აღმაშენებლის მიერ 1103 წელს მოწვეულის რუის-ურბნისის კრებისა (მუხ: ა და ც). ქართველი მეფეები დიდის პატივისცემით ეპურობოდნენ მღვდელთ-მთავრებს, დიდად აფასებდნენ მათს დანიშნულებას და მოღვაწეობას, ჰირსა და ლხინში მათთან თათბირს სწევდნენ.

„შენ რას იტყუი მღვდელ-მთავართ!

სიტყვა შენი გვიდირს ძვირად!“

ხშირად ამ სიტყვებს ეუბნებოდნენ მღვდელ-მთავრებს.

ქართველი მღვდელ-მთავარი, როგორც წარმომადგენელი ეკკლესიისა და სარწმუნოებისა, სხვათა რას ეტყოდა ქართველ მეფეს და მხედარს, თუ არ შემდეგს ღრმა-აზროვანს სიტყვებს:

„ესტარ და გირჩეე ღვთის სახელით

ზორგი დასთმო სულისათვის,

უკვდავება არ დაჰკარგო

წუთის სოფლის გულისათვის“.

მღვდელ-მთავარს და ხალხს შორის დამკვიდრებული იყო მტკიცე, შეურყეველი მამაშვილური კავშირი, დამყარებული სახარების მიერ ქადაგებულს უანგარო, უზომო და უსაზღვრო სიყვარულზედ, რომელიც, როგორც ბრძანებს წმ. მოციქული პავლე, „სულ გრძელ არს და ტკბილ, არა ეძიებენ თავისას, ყოველნი რწამნ, ყოველსა ესავნ, ყოველსა მოითმენნ არა სად დაფარდების“ (ა. კორინთ. თ. იგ. მუხლები: დ. ე, ზ და ც). მღვდელ-მთავრის სიტყვას დიადი საკეთილო გავლენა ჰქონდა სამწყსოზედ, რომლისთვის ეს სიტყვა წმიდა-წმიდათას შეადგენდა... ამის მეოხებით მწიკელი აღმოსავლე-

თის სხვა და სხვა მწვანელობითა სწავლათა ვერ შეეხია
ხალმრთო სიწმიდეს საქართველოს ეკლესიის მართლ მადიდებ-
ლობითის სწავლა-მოძღვრებისას, რომელსაც ეს ეკლესია
დიდის მოწიწებით ეპყრობოდა, უმაგალითო სიფრთხილით იფ-
არავდა და მუდამ ჰღალატებდა: „არა გეცრუენთ შენ, სიწმიდით
მშობელო ჩვენო, კათალიკე ეკკლესიაო, და არცა განგცეთ შენ, სი-
ქადულო ჩვენო, მართლ-მადიდებლობაო... მოწამე არს ჭეშმარიტება“
(„ძეგლის წერა“ რუის-ურბნის კრებისა)... მეთექვსმეტე და
მეჩვიდმეტე საუკუნეებში, ოდეს ქართველებს ბნელი დრო
დაუდგათ, ოდეს „ლეკი, ოსი, თურქი, სპარსი, ჩერქეზ, ლი-
ღვი, დიღო, ქისტი, ყველა ქართლის მტერი იყო“, ოდეს
ქართველი ხალხი დაღუპვა-გადაშენების შავის უფსკრულის
პირს იყო მიმდგარი, ქართველმა სამღვდელოებამ მღვდელ-
მთავართა მეთაურობით დაიხსნა თავისი ქრისტეს მიერი სამ-
წყსო ამ საზარელს უფსკრულში ჩაფარდნისაგან და „წმიდა
ჯვრით“ თამამად მიაგება მეთვრამეტე და მეცხრამეტე საუკუ-
ნეების დასაწყისსა. არა თუ ამ შავ-ბნელს დროს, არამედ წი-
ნადაც, მთელი სწავლა-განათლება საქართველოში სასულიერო
წოდების ხელში იყო: თითოეული მღვდელ-მთავარი სა-
ღმრთო მოვალეობად სთვლიდა გაეხსნა თავისის ეპარქიის მო-
ნასტრებთან და სამრევლო ეკკლესიებთან სკოლები, რომლე-
ბშიაც ქართველი ახალთაობა იღებდა საჭირო განათლებას.
ის მღვდელ-მთავარი, რომელიც არ ჰზრუნავდა სახალხო გა-
ნათლებისათვის, ვერასოდეს დაიმსახურებდა მეფის და კათო-
ლიკოსის ყურადღებას.

ოდეს, როდესაც ძლევა-მოსილს რუსეთის მფარველობის
ქვეშ მშვიდობა მეფობს საქართველოში, ოდეს

არღა ერჩის ქართლის გუფსა კასპისა ღუფა,

არღარ ურეევს მას მოსვენებას მისი აღტეეფა...

ნ. ბაჩათაშვილის სიტყვებით

სარწმუნოების გრძნობა ცოტა შეირყა ჩვენში... ამ გრ-
ძნობის გასაღვიძებლად განსაძლიერებლად საქართველოში ფრი-
ად იღვაწა და იღვწის ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრე, რო-

მელსაც დღეს შეუსრულდა ოცდა ხუთმეტრი წელიწადი, რაც ჰმო
ღვაწეობსა მღვდელთ მთავრო ასპარეზზედ. ყოვლად სამღვდელო:
ალექსანდრე რჩეულთა გვამთა რიცხეს ეკუთვნის და ასეთნი გვა-
მნი ერთს დღესაც არ გააძლებინებენ ისე, რომ რაიმე კეთი-
ლი საქმე არა ჰქნან... მათ შესისხლ-ხორცებული აქვსთ, იმ

„კატად მშინ ხარ საქები,
თუ ეს წესი წესად დარგე,
უოველს დღესა შენს თავს ჰკითხო,
ახა მე დღეს ვის რა ვარგე?!“

(ი. ჯ.)

ყოვლად სამღვდელო ალექსანდრე თავის სიმარტირით,
გულ-კეთილობით, ქრისტიანობრივის სათნოებრთა და ქველ-
მოქმედებით ძველ ქართველ მღვდელთ-მთავრებს მოგვაგო-
ნებს. მას არ უყვარს მდიდრული ცხოვრება და კმაყოფილია
ხმელის პურიტ და წვანილით; ის ცხოვრობს ნამდვილ ბერუ-
ლად, მისი წმიდათა წმიდა— ღვთის სასოება, ღოცვა და ქველ-
მოქმედებაა. ყოვლად უსაზღვდელო ალექსანდრემ ოცდა ერ-
თი ათასი მანეთი შესწირა წმ. შიო მღვიმელის მონასტრის
განახლებას, იმ მონასტრისას, რომელიც ძველად ჰყვავოდა
და უზრდიდა საქართველოს ეკლესიას ერდგულს მოღვაწეებს
საეკლესიო და სამოქალაქოს. ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდ-
რეს სულს უწუხებს ის, რაც სულს უწუხებდა პოეტს ვ. ორ-
ბელიანს, რომელიც საქართველოზედ ამბობს: „აქ ხშირად
ჰპოვებ ტაძართ შთენთ დიდებულთა, პალატო დიდებულთ
და მონასტერთა აოხრებულთა, წმინდა საფლავი ნანგრევთ შუა
ხშირად არიან... არ აცხოვლებენ შთენთ და საფლავთ წირ-
ვა ცისკარი...“ ამ აზრით გამსჭვალულ ყოვლად სამღვდელო
ალექსანდრეს დიდი ღვაწლი მიუძღვის საქართველოის ძველის
ტაძრების განახლების საქმეში. ყოვლად სამღვდელო ალექ-
სანდრემ დაბეჭდა თავისის საფასით რამდენიმე საყურადღებო
და შესანიშნავი ძველი ქართული საღვთის-მეტყველო თხზუ-
ლება, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოდ მე-
ცნიერებისათვის („მზა-მეტყველება ანტონ კათოლიკოსისა)...

დიდი ღვაწლი მიუძღვის ყოვლად სამღვდლო აღექსანდრეს ქართულის საეკლესიო გალობის აღდგენის საქმეშიაც. ქართული საეკლესიო გალობა, ეს ღვიძლი ასული ბერძნულის საეკლესიო გალობისა, თითქმის სრულიად ისპობოდა ქართლ-კახეთში და ყოვლად სამღვდლომ, როგორც ერდგულმა ძემ მართლ-მადიდებელის ეკკლესიისამ, მას ხელი გაუწოდა და წარმატების გზაზედ დააყენა. ბევრს ღარიბს მოსწავლეს უმართაჲდა ხელს და უმართავს ყოვლად-სამღვდლო აღექსანდრე, და აძლევდა და აძლევს სახსარს განათლების მიღებისას. ყოვლად-სამღვდლო აღექსანდრეს მიერ დაარსებულს სტიპენდიებთი სასულიერო სასწავლებლებში იზრდება დღეს რამდენიმე ქართველი ახალგაზრდა.

ყოვლად-სამღვდლო აღექსანდრეს სისხლსა და ხორცში აქვს გამგდარი იესოს მცნება ძმად სიყვარულისა. იესოს სწავლა მის სულის, მისის არსების კუთვნილებას, მის მეორე ბუნებას შეადგენს... ის არა მარტო სიტყვითაა ქრისტიანი, არამედ საქმითაც, თანახმად წმ. იაკობ მოციქულის სიტყვებისა: „ვინ არს ბრძენ და მეცნიერ თქვენ შორის, აჩვენენ კეთილად-სვლისაგან საქმენი თვისნი სიმშვიდითა სიბრძნისათა“ (ეპისტ. გ. იგ). ყოვლად სამღვდლო აღექსანდრე თავისის იშვიათის ქრისტიანობრივის სათნოებით ერთნაირად საყვარელი და ძვირფასია ყოველის ქართველისთვის. დიდისა და პატარასთვის, ქალისა და კაცისათვის. მას დიდათ აფასებდნენ საქართველოს ექსარხოებიც, რომლებიც მისის საკეთილო მოღვაწეობის შესახებ ძლიერ კარგის აზრისანი იყვნენ. აწინდელს ექსარხოს საქართველოსას მალალ-ყოვლად სამღვდლო ვლადიმერს ძვირფასად მიაჩნია მხკოვანი მღვდელთ-მთავარი აღექსანდრე. ერთგულის სამსახურისათვის და ნაყოფიერის მოღვაწეობისათვის. თვით ხელმწიფე იმპერატორისაგან ებოძა მას ძვირფასი სამღვდელთ-მთავრო გულზედ დასაკიდი ჯვარი. განა შესაძლოა ერთის მკირე წეილით გამოვხატოდ მთელი ოც-და-თხუთმეტ წლოვანი ნაყოფიერი მოღვაწეობა ყოვლად სამღვდლო აღექსანდრესი, რომლის თითოეული სიტ-

ყვა, თითოეული მოქმედება საკუთარის აღწერის ღირსია... დიდს სასიქადულო მოვლენად მიგვაჩნია ის გარემოება, რომ ქართველებს გვყავს ისეთი ქრისტიანობრივის სათნოებით და მაღალ-ზნეობით გამსჭვალული მღვდელთ-მოაფარი, როგორიც ყოვლად სამღვდლო აღესანდრეა, რომლის მაგაცსნი ფრიად საჭირონი არიან ჩვენს ზნეობით გახრწნილს და გათახსირებულს საუკუნეში... საქართველოს საექსარხოხო საეკლესიო ცხოვრების ისტორიაში ყოვლად-სამღვდლო აღექსანდრე შესამჩნევს ადგილს დაიქერს, როგორც მარლთ-მადიდებლობის და ქრისტიანობრივის სათნოების მოყვარე მღვდელთ-მოაფარი. აწ ჩვენს მცირე წერილს-კი დავაბოლოვებთ პოეტის ვახ. ორბელიანის შემდგომის მშვენიერი სიტყვებით, რომელიც სავსებით შეეფერება ყოვლად-სამღვდლო აღექსანდრეს:

აგატი ის არის, ვინც არის

ზე კარდმო მადლით ცხებული.

მის ღვაწლი მხოლოდ არს კეთილ,

მით მხარე დამშვენებული!"

ი — ფარი.

მწამისტ-მთავრის აღმქსანდრეს ვნ წლის მკისკოკო- სად კურთხევის იუბილეი.

ყოვლად უსამღვდლოესი აღექსანდრე 9 მაისს წმ. შიო მღვიმელის განსვენების დღეს, მწირველი ბრძანდებოდა შიო მღვიმის მონასტრის ეკლესიაში, აქ იყვნენ მცხეთის იგუმენია მონოზნებითურთ, სასულიერო პირნი და ერის კაცნი, მასწავლებელნი — ქალნი და კაცნი, წარმომადგენელნი მწერლობისა, დეპუტაციები სხვა და-სხვა საზოგადოებისა და მრავალნი სხვა ქართველნი. შემდეგ წირვისა და პარაკლისისა მღვდელთ მოძღვარმა ყველა მლოცველნი მიიწვია სატრაპეზო ოთახში, სადაც სუფრა იყო გაშლილი. აქ სტუმრებმა მიულოცეს მის მეუფებას ოც-და-თხუთმეტის წლის იუბილეი და

ისურვეს კვალად დიდის ხნის სიცოცხლე ყოვლად-უსაშლედ-
ლოესისა საქართველოს სასარგებლოდ. სხვათა შორის ტფი-
ლისიდან მიულოცა მის მეუფებას ბ-ნ შიო. დავითიშვილმა
თავის მხრივ და გაზ „კავკაზის“ რედაქტორის ბ-ნ ველიჩ-
კოს სახელით. ბ-ნმა ექ. ხელაძემ პატივცემულს იუბილიარს
მიართვა ადრესი და აღუთქვა მის მეუფებას 25 მანეთი საეკ-
ლესიო გალობის აღდგენისათვის. ბოლოს წარუდგა მის მეუ-
ფებას მღვდ. აღ. ჯალიაშვილი, რომელმაც გორის მაზრის
სამღვდელოების სახელით გამოუცხადა გულითადი თანაგრ-
ძნობა და პატივისცემა მანვე გადასცა მის მეუფებას და წა-
კითხულ იქმნა დებეშა ბ-ნ ილია წინამძღვრიშვილისა, რომე-
ლიც თავისასა და სკოლის სახელით ულოცავდა ეკლესიისა
და თავის ქვეყნის სასარგებლო განვლილს წლებს. წაიკითხეს
ადრესი და ამ დღის ქართული გაზეთები, აგრეთვე „კავკა-
ზიცი,“ რომელმაც ძლიერ ასიამოვნეს ჩვენი მხტოვანი მღვდელო-
მთავარი.

მისმა მეუფებამ წარმოსთქვა თვისი სურვილი კვალად
შრომისა თავისს ეკლესიისა და ერის სასარგებლოდ და შემ-
დეგი ახალი აღთქმა დასდო, თუ ღმერთი ხელს მომიმართავ-
სო: 1) დაეხმაროს ქართულ გალობას და მგალობელთა გუნ-
დის დაარსებას; 2) შეაგროვოს ძველი ხელთ-ნაწერები, რო-
მელთაც რაიმე მნიშვნელობა აქვთ საქართველოს წარსულის
შესასწავლად, დაარსოს წიგნით-საცავი ან შიო-მღვიმის მო-
ნასტერში, ან ტფილისს ანუ სხვა ადგილს, რომელიც უფრო
მოსახერხებლად იქმნება ცნობილი; თუ რომ შესანიშნავ
ხელთ-ნაწერებს უფასოდ არ დაუთმობენ პატრონები. წიგნთ-
საცავს, მაშინ მისი მეუფება სასყიდელსაც გაიღებს; 3) განა-
ახლოს არჩილ ლუარსაბის ეკლესია თიანეთის მაზრაში, თუმ-
ცა ეს საქმე მის მეუფებას სათქმელათაჲკი მეტად ეძნელება.

ტრაპეზობის დროს ბერ-მონაზვნები საამუხრად გალობ-
დნენ. ხალხი საღამდმდე არ დაიშალა, და ზოგნი კი, ქალე-
ბიცა და კაცებიც, ღამე მონასტერში დარჩნენ.

10 მაისს, ყოვლად უსამღვდელოესი ალექსანდრე ტფილისის ჩამობრძანდა.

ალექსანდრე მკისკოპოზის იუბილეის შესახებ.

დიდათ პატივცემულის, ჩვენი უხუცესის მღვდელთ-მთავრის 35 წლის იუბილენი ეპისკოპოზის თანამდებობაზე ქართველთა საზოგადოებამ უთუოდ შესანიშნავი რითიმე უნდა აღნიშნოს თუ უნდა თავისი საყვარელი მღვდელ-მთავრის ღვაწლის და მოქმედების ღირსეულად დაფასება.

ქართული საეკლესიო ლიტერატურა მდიდარია სხვადასხვა ღვთის მეტყველური თხზულებანი; ამ თხზულებებს დიდი მნიშვნელობა აქვთ; მათში გამოიხატება ჩვეთა წინაპართ ხასიათი, ჩვენი ერისა და ეკლესიის მოქმედებანი, თუ რა მნიშვნელობა ჰქონია საქართველოს ეკლესიას და ქართველებს მთელ საქრისტიანოში, რა ადგილი სჭერიათ ქართველებს სხვა ერთა წინმსვლელობაში.

თვითონ ყოვლად სამღვდელო ალექსანდრემ, რომელიც მოყვარულია ძველი და ახალი ქართული ლიტერატურისა, გამოსცა თავისი საფასით რაოდენიმე შესანიშნავი თხზულება ქართული საეკლესიო ლიტერატურიდგან, მაგალითებრ; „მზამეტყველება“ ანტონ კათალიკოსისა, „ქართული ლექსიკონი“ საბა-სულხან ორბელიანისა და მრავალი კიდევ სხვა. ქართულ საეკლესიო თხზულებათ გამოცემა ერთი და იმ სამ კეთილ და სიმპატიურ საქმეთაგანია, რომელთა აღსრულება ყოვლად სამღვდელომ იკისრა (მონასტრების განახლება, გალოპის ბეჭდვა და წიგნების გამოცემა.) და ასრულებს კიდევ; მაგრამ ერთს კაცს იმდენი არ შეუძლიან, რაც მთელს საზოგადოებას.

და აი ეხლა, როცა ქართველი საზოგადოება ემზადება ყოვლად სამღვდელოს იუბილეის სადღესასწაულოთ, კარგი იქნება, რომ ჩვენში დაარსდეს „ძმობა“ მხცოვანის იუბილი-

არის სახელზე, მისისავე თანახმობით, დახმარებით და უმაღლესი მფარველობით, რომელსაც მიზნათ უნდა ჰქონდეს ყოველად სამღვდელოს მიერ დაწყებული საქმის გაგრძელება, ე. ი. ქართული საეკლესიო ლიტერატურულ თხზულებათა გამოცემა. ამ „ძმობას“ უნდა ერქვას: „ქართული საეკლესიო თხზულებათა გამომცემელი ძმობა;“ მონაწილეობას ამ ძმობაში უნდა იღებდნენ ჩვენნი განათლებულნი პირნი აკადემიის და უნივერსიტეტის სწავლით აღჭურვილნი, რომლებმაც უნდა ამოარჩიონ გამოსაცემი წიგნები; ამ „ძმობის“ მიერ გამოცემულს წიგნებს უნდა ეწეროს: „ქართველ საეკლესიო მწერალთა ბიბლიოთეკა;“ ამ „ძმობამ“ რომ წელიწადში ორი სამი წიგნი გამოსცეს, დიდი და კარგი სამსახური იქნება.

იმედია, ქართველი საზოგადოება ამ აზრს განახორციელებს, რადგანაც ეს ჯერ პატივცემული იუბილიარის მიერ დაწყებული საქმის გაგრძელებაა და მერე ჩვენი ლიტერატურის შევსება და შემატება; გარდა ამისა ეს „ძმობა“ გააქარწლებს ზოგიერთთა აზრებს, რომლებიც ბრძანებენ, ქართველებს არა გაქვთ-რაო და აგვატდენს შთამომავლობის სასტიკს, მაგრამ სამართლიან, საყვედურს.

მ. კ.

მ ი ლ ო ც ვ ა.

ალექსანდრე ეპისკოპოსის იუბილეის გამო. თქვენო ყოველად უსამღვდლოესებაჲ.

ბრწყინვალეო მეუფეო, უუმოწყალესო მწყემსთ-მთავარო და მამაო ალექსანდრე.

ქეშმარიტად ბედნიერია ის კაცი, ვინც თავის თვალთ შიესწრება და დაინახავს თავისისავე ხელით ნაშრომისაგან გამოსხმულს კეთილ ნაყოფს. მეტად ბედნიერია ის კაცი, ვინც ასე სასოებით და აღტაცებით ულოცამენ მისს შეუგინებლათ და ბედნიერად გავლილს წარსულს. რასაკვირველია,

სრული ნება აქვს იმხიარულოს იმან კაცობრიობაში, ვინც ღირსეულად მიეგება ამ გვარს შესანიშნავს ბედნიერ დღეს. მე მგონია, აგეთნი ბედნიერნი ბევრნი ვერ იშობებიან, რადგან მათში უეჭველად სუფევს ზეგარდამო აღბეჭდილ უმანკოების მადლი და ნიჭი. ყველასათვის ბუნების უფროსს უთუოდ ვერ მოუცლია, რომ ყველას მიაჩნოს ურცხვენელი ცხოვრება, ყველა ჰქმნას ღირსად კეთილის დანერგვისა და მისცეს ღონე უზომო შრომისა და უკურთხოს ნამუშევარი მისი მიცემად კეთილის ნაყოფისა. იმხიარულოს კიდევ იმან, ვისაც ურიცხვ კაცთა ნათესავთა შორის, ერგება წილად ამ გვარ ბედნიერ დღის დასწრება. მაშ იმხიარულედ და კიდევ იამაყეთ თქვენც, თქვენო მეუფებავ, რომ თქვენმა დაუღალავმა შრომამ, იმდენი კეთილი ნაყოფი მოგცათ, რომ ამდენი ნაცნობ-უცნობი მიჰხარიან და წრფელის გულით გილოცავენ და გინატრიან ხანგრძლივ სიცოცხლეს, სასარგებლოდ ქვეყნისა. დღეს, სწორედ რა დღესაც მიიცვალა წმიდა ღირსი მამა ჩვენი შიო მღვიმელი, რომლის სასაფლაოზე თქვენის საკუთარის ხარჯითა და შრომით ააგეთ ძეგლად მონასტერი და სრულდება შეუწყვეტლივ ღვთის მსახურება, განგებულებამან ღვთისაგან გარგუნათ ამ მხიარულ და შესანიშნავ დღის დღესასწაული. ბევრნი მოელინა თქვენის შემწეობით მომავალს ბედნიერ დღეს სწავლა განათლებით, რომლებშიაც მეც მიძევს წილი. მაშ მე ჯერ გაუფრჩქნელი, ნორჩი, თერთმეტის წლას ყმაწვილიცა, სხვებთა შორის, გიბედავთ მოგილოცოთ ეს ბედნიერი დღე და შევევედრები ღმერთს, რათა თქვენის მადლით ღმერთმან ღირს მქნას მე, ესრედ მომელოცოს თქვენი ორმოც-და-ათი წლის უმანკოდ გავლილი დღესასწაულიცა. მაპატივეთ ჩემი გამბედოვნება და მაკურთხეთ, თქვენო მეუფებავ მამავო წმიდაო ალექსანდრე.

თქვენის მეუფების სიწმიდის მსასოებელი ჰატარა შიო იოსავა.

50 წ. დღესასწაული.

ალექსანდრე ეპისკოპოსის 50 წლის დღესასწაულს გამო. მათს მეუფებას, გურია-სამეგრელოს ყოვლად სამღვდელო ეპისკოპოსს ალექსანდრეს 50 წლის სამღვდლო ასპარეზე მოქმედების დღეს 50 ტელეგრამა მოსვლია. ტელეგრამებში გახლდათ, სხვათა შორის, კავკასიის მთავარ-სარდლის თავ. გოლიცინის, მაღალ ყოვლად უსამღვდლოესის საქართველოს ექსარხოსის ფლაბიანესი, ყოვლად სამღვდლო აღაპერდის ეპისკოპოსის კირიონოს, უწმიდესის სინოდის პროკურორის და ბევრიც სხვა და სხვა საპატიო პირების.

— ეპისკოპოსის წირვა. ამ დღესასწაულის პატივსაცემლად, მიუხედავად დიდი წვიმისა, 13 აგვისტოს მობრძანდა გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსი ალექსანდრე, თვისის საკათედრო დეკანოზით, კრებულით და მგალობლებით. ხოპის მონასტრის წინამძღვარს და ძმებს თავის ხელით ჩააბარა, ამას წინად მისგან შეწირული ერთი ათასი მანეთის ბილეთი მონასტრის სასარგებლოდ.

ტაძრის დღესასწაულობა, ღამის თევით თვითონ შეასრულა: არხიმანდრიტებით, დეკანოზით, მღვდელ მონაზვნებით და სხვა სამღვდლოებით, იმდენი მლოცველები იყვნენ, რომ თითქმის ორ საათს გაგრძელდა მეუფის მიერ წმ. ზეთით ხალხის კურთხევა.

მეორე დღეს 15 აგვისტოს, იმავე სამღვდლოებით შესრულა სამღვთო ლიტურგია, გარდაიხადა ღვთის მშობლის პარაკლისი მუხლ-მოდრეკით. კათედრიდგან მხცოვანმა მღვდელ-მთავარმა წარმოსთქვა საგრძნობელი დღესასწაულის შესახებ მოძღვრება და ყველა შეავედრა ღვთის მშობლის შემწეობა მფარველობას და აქ მსვენარე წმიდათა ნაწილებს.

არავის არ ახსოვს, ჩვენ დროში, ამ დიდებულ ტაძრის დღეობა ეპარქიის მღვდელთ მთავრებს შეესრულებიოს. ამიტომაც ამ უმაგალითო მოქმედებამ დიდად პატივცემული მღვდელთ მთავრისამ განუსაზღვრელი სიყვარული და პატივისცემა გამოიწვია სამეგრელოს საზოგადოებისაგან.

ალექსანდრე ეპისკოპოსის იუბილეის გიმო. აგერ მოახლოვდა ის დრო, როდესაც ქართველები სიამოვნებით აპირობდნენ დღესასწაულოვანი მილოცვა გაემართათ ჩვენის საუკეთესო მამულიშვილის, ღირსეულის სულიერის მამის, ალექსანდრე ეპისკოპოსისათვის მაგრამ, როგორც უკვე ვიცით გაეთ „ივერიაში“ მოთავსებულ მხცოვან ეპისკოპოსის პატარა წერილიდან, იგი უარსა ჰყოფს მიიღოს სადარბაზოდ მილოცვანი და მიეშურება შიო-მღვიმის მონასტრისაკენ, რომ იქ მყოფობაში სასოებით აღიღოს უფალი და თავისი საყვარელი საქართველო შეაფედროს ყოვლის შემძლებელ ღმერთს. ამით მაინცა-და-მაინც ჩვენ ქართველებმა არ უნდა ვისაფუძვლოთ, რომ ეპისკოპოსმა არ ისურვა მილოცვა და ჩვენც ნუ მიულოცავთო. სიტყვა „მილოცვა“ მარტო იმას კი არა ჰნიშნავს, რომ მივიღე, თავი დაუკრა, ხანგრძლივობა ვუსურვო, მისი გული მოვიმადლიერო და დავბრუნდე. არა. მილოცვა ბევრ-გვარია და ჩვენც ერთ-ერთი ისეთი მილოცვა უნდა ამოვარჩიოთ, რომლითაც მართლა და გული მოხუცის მღვდელმთავრისა გავახაროდ და ამ ქვეყნად გაუხარდეს—ვასიამოვნოთ. ჩვენის აზრით, ურიგო არ იქნება, რომ ყოველმა ჩვენთაგანმა სულ მცირედი თითო აბაზი მაინც რომ გაიმოიღოს კაცის თავს, კაი ძალი ფული შესდგება. ამ ფულის დახმარებით უნდა შესდგეს მუდმივი ქართული გალობის გუნდი და იმგვარ წეს-რიგს უნდა დაადგეს ეს გუნდი, როგორც მოხსენებული იყო „ცნობის ფურცლის“ მე-122 ნომერში და უნდა დაერქვას „ალექსანდრე ეპისკოპოსის მგალობელთა გუნდი.“ ამისთანა მილოცვას ეპისკოპოსი მართებულ მილოცვად და სახსოვრად მიიღებს, რადგან თვით მხცოვანი ეპისკოპოსი დიდი მოყვარულია ქართული გალობისა. სადაც წირვაზე იგი ქართულს გალობას დაესწრება ხოლმე, მისის მეუფების სიხარულს საზღვარი აღარა აქვს და ყოველი მისი ყურადღება და თვალი მხოლოდ მგალობელთაკენ-და არის ხოლმე მიქცეული. მისი მშვიდი, წყნარი და კეთილი სახე სიხარულისა და სიამოვნების ღიმილით გაბრწყინდება ხოლმე. მაშ, ნუთუ ჩვენ

არ უნდა ვისიამოვნოთ და გავახაროდ მისი გული იმით, რომ მისს მეუფებას მოვახსენოთ: აი ფული შეკრებილი გახლავთ და გთხოვთ მოიწვიოდ ქართულის გალობის სპეციალურად მცოდნენი და დაევალოთ, რომ მგალობელთა გუნდი შეადგინონ. ექვი არ არის, მამათ-მთავარის გული აღივსება სიხარულით, ჩვენს თხოვნას სიამოვნებით მოჰყიდებს ხელს, თვითონაც დაგვეხმარება და მერმის ამ დრომდის ისეთი მშვენიერი მგალობელთა გუნდი გვეყალიბება, რომ მრავალნი მათ დაჰნატროდნენ. დაგვიანება არა ღირს და დროა ეს საქმე კეთილად დაბოლოვდეს, ჩვენს მხტოვანს მამათ-მთავარს ვასიამოვნებთ და კეთილს საქმესაც საძირკველს ჩაუყრით.

იანქო.

როგორც მკითხველებს მოეხსენებად ყოვლად უსამღვდელოესმა ეპისკოპოსმა ალექსანდრემ უმაღლესი ალაგი მიიღო და ტფილისიდან გურია-სამეგრელოს ეპარქიაშია გადაყვანილი. პატივის-მცემელნი იმისის ხანგრძლივის ჩვენის ქვეყნისათვის დიდად სასარგებლო მოღვაწეობისა სასულიერო განათლებასა და საქველ-მოქმედო ასპარეზზედ აპირობენ მიართვან პატივცემულს ეპისკოპოსს სახსოვრად კვერთხი. რადგან მრავალმა ხალხმა, წოდების განურჩევლად, მოისურვა მონაწილეობა მიიღოს ამ სახსოვარის მირთმევაში და რედაქციას ბევრმა მიმართა, სად შევიტანოთ ამ საქმისათვის საჭირო ფულიო, ამითი ვაუწყებთ ფულის შემოტანის მსურველთ, რომ ფულის წარმოდგენა შეუძლიანთ „ივერიის“ რედაქციაში, საიდანაც ბარათს მიიღებენ ფულის წარდგენისას.

სიტყვა, თქმული ყოვლად უსამღვდელოესის ალექსანდრეს-მიერ. სხვათა შორის ჩვენმა მხტოვანმა მწყემთს-მთავარმა, გორის ეპისკოპოსმა, უსამღვდელოესმა ალექსანდრემ შემდგომის მოკლე, მაგრამ მშვენიერის სიტყვით მიჰმართა გამომშვიდებისას მაღალ-ყოვლად უსამღვდელოესს ელადიმირს:

„თქვენო მაღალ-ყოვლად-უსამღვდელოესებავ, მოწყალეო

მწყემს-მთავარო! რუსეთის თვით-მყრობელმა ხელწიფე იპერატორმაკეთილ ინება გადმოხედა თქვენზე მოწყალე თვალთ ღდაენიშნეთ თქვენ მიტროპოლიტად მოსკოვის მალალ სამიტროპოლიტო კათედრაზე; ამიტომ განშორებისა და გამოსაღმებისას მოგართმევთ ჩვენ სამღვდელ მთავრო კვერთხს ტფილისის სამღვდელოებისა, სამოქალაქო და სამხედრო მოხელეთა და თავად-აზნაურთა სახელთ, და გულისთ ვისურვებთ თქვენთვის ყოველგვარ სიკეთეს. ღმერთმა ინებოს, რომ თქვენ ღირსეულად მისდიოდ მოსკოვის დიდებულ მღვდელ მთავართა, რუსეთის ეკლესიის ბურჯთა, კვალს, დაწყებული დიდებულ მღვდელ-მთავრის, ქკუითა და ცხოვრებით წმიდა მამის, მოსკოვის მიტროპოლიტის ფილარეტიდან, რომლის ცნობის ბედნიერება მე პირადად მქონდა, ვიდრე დიდებულ მწყემს-მთავარ განსვენებულ სერგიმდე. ამასთანავე უნდა ვთქვა, რომ ჩრდილოეთის გვირგვინოღნები ამ მე-XIX საუკუნის გასულს ღირს-პყოფენ ხოლმე საქართველოს ექსარხოსთ დიდი მოწყალებისას, გადაჰყავთ იგინი საქართველოდან პირდაპირ სამიტროპოლიტო ადგილებზე რუსეთში ეს იმას ნიშნავს; რომ რუსეთის მონარქები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ საქართველოს და ერთმორწმუნე სამართლმადიდებლო ქართულ ეკლესიას,—ხოლო ეს გახლავთ ბედნიერება და დიდება ღვთის-მშობლის წილხვედრილ საქართველოსათვის. ჩვენ, ქართველები, ყველასავე ამას კარგად ვხედავთ და ძვირად ვაფასებთ სრულიად რუსეთის უზენაესი მთავრობის მოწყალე ყურადღებას, ხოლო თქვენ, მეუფეო, რომელმაც აგრე მალე და შედარებით ადრე მიიღეთ თეთრი ბარტყულა და მალალი დანიშნულება რუსეთის ძველი სატახტო ქალაქის მიტროპოლიტისა, და რომელიც გვერდში უნდა ამოვუდგეთ მხცოვან მიტროპოლიტებს, ნუ დაივიწყებთ საქართველოს, საიდანაც თქვენ მიიღეთ უმაღლესი დანიშნულება, და გახსოვდეთ იგი კეთილ ხსენებით. ხოლო ჩვენ. შვილნი საქართველოსანი ვევედრებით ყოვლად-შემძლებელ ღმერთს, რათა მან მოგივლი-

ნოს თქვენ მფარველი ანგელოზი და მოგანიჭოს დღეგრძელი ცხოვრება სამართლმადიდებლო ეკლესიის სადიდებლად.

ყოვლად უსამღვდელოესის ალექსანდრეს იუბილეის გამო. 9 მაისს. შიო მღვიმის მონასტერში სხვათა შორის, ბან ექვთიმე ხელაძეს მიუმართნია ეპისკოპოსის ალექსანდრესათვის შემდეგის მილოცვით:

„საქართველოს პატიოსანო მუშაკო მღვდელთ-მთავარო, მეუფეო ბატონო ალექსანდრე! მოგილოცავ ბრწყინვალეთ განვლილ 35 წლის მოღვაწეობას შენი ერისა და სამშობლოს საკეთილ დღეოდ მიმართულს.

ოთხს საგანს: ძველი სასულიერო მწერლობიდან შესანიშნავ ხელთნაწერების ბეჭდვას, საეკლესიო ქართული ტკბილი გალობის აღდგენას, საქართველოს შესანიშნავ ტაძრებისა და ძეგლების განახლებას და რაც-კი იჭირფასათ მისამჩნევია მომავალ თაობისათვის ახალ მწერალთა ნაშრომთაგან,— ამასაც შენის საფასით აბეჭდინებ და მით ამხნევებ ყოველ მუშაკს, განაგრძოს თავისი შრომა—სართლოსიანთა შთამოგების განსაძლიერებლად. დიდება შენისთანა მოხუცს და ნეტარება ჩვენ, რომ ამ ჩვენს ზნეობით დაცემულს დროში კიდევ გხედებით თითო-ოროლად დიდებულ მღვდელთ-მთავრებს ქვეყნისათვის მაშვრალთ მწყემსებრ ბზრუნველთ.

მშვიდო და პატიოსანო მეუფე! ამ შენთვის და ჩვენთვის შესანიშნავ დღის სახსოვრად და გასაუკვდავებლათ, მე, ჩემის მხრით, შევესწირავ 35 მანარი განზრახულ ქართულ მუდმივი გუნდის დაარსების ფონდისათვის და ვიმედოვნებ, რომ ამ დიად საქმეს, ჩვენი ეროვნების სიმტკიცისათვის უსაჭიროეს საგანს, ყოველი ქართველი მიაქცევს ყურადღებას და, უსათუოდ, გამოიღებს მისთვის თავისს წვლილს.

ალექსანდრე ეპისკოპოსის 35 წლის იუბილეი შესრულებულა გუშინ, 4 მარტს. ამ დღის შესაფერი დღესასწაულიყო ყოვლად უსამღვდელოესის მწყემსთ-მთავარისა მისს პატივისმცემელთ გადაუღვიათ, მსკოვან იუბილიარი უქეიფობისა გამო, 9 მაისისათვის, შიო მღვიმელის ხსენების დღეს.

„მოვლად-სამღვდელთა აღმასწავლებელთა მისიონარებისაგან წარმოთქმული მოკლე სიტყვები.

ერთ შეძლებულ მიცვალებულის დასაფლავების დროს
ეს სიტყვა სთქვა. (ლ. მ.)

განსვენებული ყოვლისფრით სრული იყო, მღვთისაგან,
კაცისაგან დაჯილდოვებული. იყო დიდი შეძლების პატრონი,
დიდი ქონების, დიდი სახელიც ჰქონდა, მისი უბედურება
ერთი ის იყო, რომ მას თავის ქვეყნის და ერის წინაშე კი
მცირედ ეჭირა თვალი. ქართველთა გაქირებას არ აქცევდა
ყურადღებას. მაშ ვინატრებ, რომ ღმერთმა ამას ცხონება და-
უშვავდროს, სასუფეველი მღვთისა და სხვა მის მსგავსთ
კაცთა აშოროს ასეთ გულ-გრილობა საქართველოს და ქარ-
თველის ერის წინაშე. ღმერთმა გაცხონოს; ამინ.

ივ. კერესელიძის დასაფლავებაზედ.

საკვირველია ჩვენი ქართველების საქმე, ჩვენისთანა ახი-
რებული ხალხი, არ ვიცი თუ კიდევ იქმნება საღმე?—ცოც-
ხალს—მშიერი ვკლავთ და როცა მოკვდება, მაშინ კი ვგლო-
ვობთ. ბატონებო! დროა გავახილოთ თვალები, შევიგნოთ
ჩვენი მოვალეობა. ვუშველოთ ჩვენს თავს, ჩვენს ერს საქმე
ვუკეთოთ, მარტო წერა, ბეჭდვა და ლაპარაკი არ კმარა. აი,
ბატონებო, მე ერთი ბერი ვარ, მაგრამ რამდენამე ბავშვს
ვზღი. ეს მთელმა ქვეყანამ იცის. ჩემო ანტონ! (ფურცელა-
ძე) აქ რომ გამომქიმიხართ, საქმე ეს კი არ არი და მარტო
წერა, წადით აქედამ, იქით აქეთ მიდექით, მოდექით და ქარ-
თველთა შეძლებულებთ დაავალეთ საწყალი ქართველ ხალხის
პატრონობა, მფარველობა და ქომაგობა, თორემ ღმერთს გე-
ფიცებით დავიღუპებით, აღვიგვებით; ასე, ბატონებო, ვისაც
რით შეგიძლიანთ, იმით ემსახურეთ თქვენს ქვეყანას. მუხრან
ბატონს დაატანეთ ძალა, რომ გახსნას თავის სკიფი და საწ-
ყლებს უშველოს. ღმერთმა გაცხონოს ძმავო ივანე და საუ-

კუნო სასუფეველი დაგიმკვიდროს უფალმან ღმერთმან. შენ გაზარადე ი. ქაეკავაძე, აკაკი, ან. ფურცელაძე მრავალიც სხვანო. „ცისკარიც“ შენ გამოეცა პირველად და სხვაც ბევრი საქმეები აკეთე.

* *

ერთს მიცვალებულს მიასვენებდენ ქუჩაზედ, ამ ქუჩაზედ გასვენებას არ უშვებდენ. ეპისკოპოსს სთხოვეს, რომ ასე ნუ წახვალაო. მან მიუგო შემდეგი სიტყვა:

მე ბერი ვარ, ყველგან მშვიდობას და სიმართლეს უნდა ვემსახურო. მე ქირისუფლებმა მომიწვიეს, რათა გავასვენო მიცვალებული. ჩემი ვალი მართლად გასვენება გახლავს და არა ქუჩების არჩევა. მე მოვალე ვარ, რომ საითაც ქირისუფალნი წავლენ მეც იქით უნდა წავყვე, ჩემი საქმე არ არის ესა, ამას არც საეკლესიო კანონი გვიბრძანებს, ნაცვლად მის ასეთ საკმევში გარეგანს გვიკრძალავს. ეს ჩემი საქმე არ არის, არამედ ქირისუფლების. ქირისუფლებს უთხარით, რომ ისე წაიღონ თავიანთი მიცვალებული და მეც იქით გავყვები, თუ არა და მე აქ რა შუაში ვარ, რომ ძალას მატანთ, ასე წადით და არა ისეო.

ნოემბერი 1893 წ.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის მადგომსვენებაზე.

არ გიცნობდი და ახლა, როცა ვხედავ ამდენს წარმომადგენლებს და ამდენ პატივისცემლებს, დიდისა და პატარისაგან, ქალისა და კაცისაგან მხოლოდ ახლა შევიგენ შენი დიდი მნიშვნელობა, ჩვენში პოეტები ბევრი ყოფილან, დავსწრებივარ იმათ დასაფლავებაზედაც. გრიგოლ ორბელიანისა, ალექსანდრე ქაეკავაძეზე და სხვანი. მაგრამ ამისთანა პატივს, როგორც დიდ-გვარიშვილებს, მაღალ ხარისხიან კაცებს და არა განსაკუთრებით, როგორც პოეტს. აქ მე ჩემის თვალთ ვნახე. ხალხმა რომ შენი ნაშთის წინაშე თავი მოიდრიკა და მუხ-

ლი მოიყარა, ქალებს რომ თავზედ ედგა შენი კუბო და ისე მიჰქონდათ. შავისა და კასპის ზღვის პირებიდგანაც ბევრი მოვიდა შენს დასაფლავებაზედ დასასწრებათ. ასეთი განუსაზღვრელი სიყვარული, აგრე თვალსაჩინოდ, ჯერ არავის რგებია წილად, ჩვეულებრივად პოეტები დამღერიან სიყვარულს და ბუნებას, შენ კი საგნად შენის პოეზიისა აღირჩიე ერის მწუხარება, მისი გულის ტკივილი.

გაზ. "კვადი"

ყოვლად უსამღვდელოეს ალექსანდრეს ქადაგებათა გამო.

ყოვლად უსამღვდელოეს ალექსანდრეს თავის მოქმედების დროს ბევრჯერ წარმოუთქვამს მოკლე, მაგრამ გრძნობით სავსე სიტყვები. მისი სიტყვები ყოველთვის ბრწყინავდნენ ნათელის გრძნობებით და ქრი' ტიანულის ქეშმარიტებით. ქადაგებაში ყოვლად-სამღვდელო ქეშმარიტი მოციქულია, მხილველი ყველასი და ყოველგან. მათმა მეუფებამ იცის მოკლე სიტყვების წარმოთქმა, მაგრამ მასთანვე მარტივად და მკაფიოთ. მისი სიტყვები რომ შეიკრიბოს ერთად და დაისტამბოს, იგი არ იქმნება უმნიშვნელო. ჩვენი სამქადაგებლო მწერლობის ასპარეზზედ შესამჩნევს მნიშვნელობას დაიკავენს. ოთხი პატარა ქადაგება ჩვენ აქ მხოლოდ ნიმუშათ მოვიყვანეთ. უეჭველია მკითხველი აქედამაც კარგად მიხვდება უსამღვდელოეის მახვილ გონიერებას და განსქვრეტას სამქადაგებლო სიტყვიერების ასპარეზზედ. მის მეუფებას, ერთხელ ერთ ალაგას სიტყვის წარმოთქმის დროს შევხვდი, სიტყვა შეეხებოდა ყოვლად სამღვდელოს გრიგოლ ეპისკოპოსის შრომას, ღვაწლს და ქადაგებას, სიტყვა—ანუ ქადაგება ძრიელ მოკლე გახლდათ, მაგრამ მარტივად და მშვენიერად ხატავდა გრიგოლ ეპისკოპოსის პატივსაცემ ღირსებას და შრომას. მთლათ

კი ვერ მოვიგონებ ამ სიტყვას და ერთ ადგილს კი მოვიყვან, რომელიც დღესაც მახსოვს კარგად:

„ყოვლად უსამღვდელოესი გრიგოლი ქართველებში უპირველეს მღვდელ მთავრათ უნდა ჩაითვალოს, იგი არს დიდათ ნაშრომი, ჩვენის ქვეყნის და ერის გულშემატკივარი. მისი ქადაგებანი ყოველთვის ბრწყინავდენ და ჩემს ყურს დღესაც ახსოვს მისი მაღლიანი სიტყვები. იგი დიდი ოჯახის შვილი ბრძანდება—დადიანების. ჩვენ, ქართველთ, ასეთ გვარის მღვდელ მთავარი პატივით უნდა გვყვანდეს დაჯილდოვებული. მაგრამ ხშირათ ფასი არ ვიცით. ღმერთმა აცოცხლოს ყოვლად სამღვდელო გრიგოლი. მისი მამულისშვილობა არ მოგვაკლოს ღმერთმა და მის სამშობლოში კიდევ გაგვაგონოს მშვენიერის ენით ძვირფასი ქართული ქადაგებანი. ღმერთმა მშვიდობით ამყოფოს და ჯანით და ღონით ფეხზედ დააყენოს.“

50 წლის დღესასწაულის გამო.

ყოვლად უსამღვდელოესი ალექსანდრეს მნიშვნელობა ქართველ შესვენილ საზოგადოების გარეშე მდებალთაც კარგათ შეიტყეს, ყველა მათგანი შესაფერად აფასებს და საქმეც ეს გახლავთ და ყოვლად სამღვდელოს მაღალი მნიშვნელობა, რომ თვით მდებრივ განათლებულნიც კი სცნობენ მას და აფასებენ მის მამულიშვილობას, მის შრომას და მოქმედებას, ამისთვის სახალხო მელექსენი ლექსებსაც უძღვნიან. მაგალითად მე აქ მოვიყვან ორ ლექსს, რომელნიც ცხადათ ასაბუთებენ ჩვენს მოსაზრებას.

ეს ლექსი ეკუთვნის თფილისის ქართველ მოქალაქე დავით გაბრუაშვილს, რომელიც ლექსებსაც სწერს და მისი ლექსები ცალკე წიგნათაც არის გამოცემული.

* *

ტანჯულსა*) მხარეს სადიდებელად
შენ დაებადე ბრძენი და ქველი.
მოდმისა შემწე დაუვიწყარად
და დავრდომილთა მხსნელი-მფარველი.

შენის ბრწყინვალე ქველმოქმედებით
დღეს მედიდურებს ქართველი ერი,
აქ ემოწმება თვით დიდი მცხეთა,
შიო მღვიმე და სხვა მონასტერი.

არას იშურვებ შენ გულ ქველობით
მათ ხალხთა შორის წინ წასაწევად,
უცხო უცხოთა სწავლისთვის მებრძოლს
შენის მარჯვენით ნუზრი ეძლევა.

და ამ მრავალთა საქმეთა შორის
მარტოკა ერთი ეწევი ჭაპანს,
თუმცა მოხუცდი, მაგრამ მამაცად
შენსა მამულსა შენ ურწევ აკვანს.

თუმც მაგ აკვანმა შიგ მწოლიარე,
ჯერეთ პატარა, ებრძვის ატარებს
წამოიზრდება, ვით განთიადი,
თავის ქვეყანას გულს აუყვავებს.

შენსა მაგალითს, გულსა დაისხავს,
მოდმეს შეიტკბობს და შენ მოგბაძავს,
და ჯერეთ ნორჩი აყვავებული
თავის მამულსა თავსა შესწირავს.

*) ტანჯული—შეეხება ოსმალთა მფლობელობის დროს.

მტერსა მელგრადა გაუმკლავდება.
არ შეაშინებს ზათქი და ზარი,
ის მზა იქნება, მიწას დასთხიოს,
ვით მოციქულმა სისხლისა ღვარი.

მამა პაპათა ნანგრევთა ნაშთებს
იგიც შენებრივ წრფელად აღადგენს,
და გაუქმებულს ერთხელ ბრწყინვალეს
ძველებურადა ფეხზედ დაადგენს.

ვინატრი ყოვლად ჩვენს ერთა შორის,
ბევრი გყოლოდეს შენ მიმბაძავი,
რომ გაგვიკაფონ გზა ეკლიანი...
გაგვიადვილოს ძნელი სავლელი.

მარად კეთილის აზრით გამსჭვალულს
გისურვებთ იყო მარად ღღე-გრძელი.
და ამიერით უკუნისამდე
ქართველთ გულიდამ ამოუშლელი.

ღავით გაბრუნაშვილი.

50 წლის ღღესასწაულის გამო.

უძღვნი უფლად უსმდედელოეს ალექსანდრეს.

დიდათ დიდება თქვენს მოღვაწებას,
სიწმიდისაგან ზეცით ცხებულო,
გამნათლებელო ქართველ ერისა,
განგებისაებრ მოვლინებულო.

თქვენ აღგვიდგინეთ ძველი წარსულის
მტრისგან დაშლილი წმიდათა სარო,
და თქვენის უხვის გულმოზიერით
შიგ ჩაუდგინეთ ცრემლების წყარო.

თქვენგნით დაჰკენესა სიწმიდის კვესმა
და განანათა ყოველი კუთხე,
მით დაგვანახე შრომა მრავალი,
რომ დაგემსგავსა ვით რომ სამოთხე.

კუთხეულ იყოს თქვენი ნაშრომნი,
თქვენი ღვაწლნი და თქვენი შრომანი,
რომ ქართველობამ ყოველ? კუთხიდან,
ქებით მოგიძღვნან მდაბალთ სალამი.

გიორგი ნანობაშვიდი.

ყოვლად სამღვდლო აღექსანდრე ეპისკოპოსზედ ბევრს
მელექსეს აქვს ლექსი მიძღვნილია და დაწერილი, ყველა
ამ ლექსებს ოდესმე დავსტამბავთ.

სიტყვა 50 ღმრსასწაულის გამო.

წარმოთქმული ქ. ფოთს, გურია სამეგრელოს ყოვლად
სამღვდლო აღექსანდრე ეპისკოპოსის 50 წლის სამღვდელ-
მოქმედო ასპარეზედ სამსახურის გამო.

ყველა ქართველთაგან უღრმესად პატივცემულო მამაო
მღვდელთ-მთავარო!

იმ დროს, როდესაც ქართველთ წარჩინებულთ უმრავ-
ლესობა თავის ყვაილოვან ხანას მხოლოდ ჩვენს დაღუპვის
მოქმედებაში ატარებს, როდესაც მათ ერთი გროშის გამეტე-
ბაც-კი ეძნელებათ ჩვენის დაქვეითებულის ტომის საქმეებთა
სასარგებლოდ, აი სწორეთ ამ დროს, თქვენი მეუფება სდგას
წმინდის მამულის შვილობით აღვსილი, ქართველი შეუძლო
ერას სიყვარულით და დახმარებით მიუბაძავი, მაგალითი ყვე-
ლასი, უშარველი ყველაფრის და ყველგან ოღონდ-კი ამით

ჩვენის ტომის ძეთა განკაცებას, განვითარებას და განათლებას რამე შეემატოს.

ჩემისთანა უძლურების შესხმა და ქება თქვენს მეუფებას არაფერს შემატებს, ჩვენი ქება თქვენ არ გპირიათ. თვით თქვენი წრფელი მღვდელ-მთავრული მოქმედება, დაუღალაფი შრომა წინაშე ქართველის ერისა და საზოგადო საქმეებისა ნათელს გფენთ, თქვენგან დაწყობილმა და უმაგალითო საქმეებმა გლალადეს ქართველთ წინაშე. როგორც მღვდელ-მთავარი თქვენა ბრძანდებით სუფთა მოქალაქე. მოქალაქობა და ეკლესიური გამგეობა მართვა ერთად არს გადაკავშირებული და ორივეს-კი საყოველთაოდ წმინდა მამულის შვილობა უძევს სარჩულად. ასეთი მაგალითები ჩვენი ცხოვრების ასპარეზზე იშვიათია თვით ერის კაცთა შორისაც.

თქვენგან დაწყობილმა კეთილმა საქმეებმა და თავ-გამოდებულმა ქეშმარიტ სამსახურმა, მაღალმა ზნეობამ და ერის სიყვარულმა ყველა ქართველის გულში თქვენი სახელი ბრწყინვალედ დანერგეს. ეს დანარგვი ქართველის გულში მტკიცეთ ჩაიქსოვა, ქართველის ერის წინაშე თქვენი სამსახური განათლების სასარგებლოთ ცხად იქმნა, ამიტომ ქართველთა საერთოდ თქვენ „ქართველთა მამა“ გიწოდეს. ამ საუკუნეში, ქართველთ ერის წინაშე არც ერთს ქართველთ მღვდელ-მთავარს არ დაუმსახურებია ასეთი სახელ წოდება. თქვენ პირველი ბრძანდებით, თქვენი საუკეთესო მამულის შვილობა დიდს ზეგავლენას ახდენს საერთოდ ყველა ქართველზედ, როგორც ერზედ, ისევე ბერზედ, დიდებულზედ და მცირებულზედ, ყოველი ჩვენთაგანი ნატვრით შემოგაყურებსთ, ყველა თქვენი სამაგალითო საქმეების მიმბაძავი ხდება. ყველა თქვენს მცნებას ინერგავს გულში, ყველა თქვენ გვარ კაცთ მოყვარეობას მისდევს, დავრდომილს ქომაგობას, უძლურის ფეხზედ დაყენებას და კაცად კაცობას, რითაც უხვად ბრძანდებით თქვენ დაჯილდოებული.

მაშ ვინატრებთ სულით და გულით, რომ ჩვენის ტომის სადიდებლოთ ღმერთმა დიდხანს გაცოცხლოთ, მოქცეთ დიდი

მხნეობა, ჯანის სისაღე და ჩვენი ტომის უძლურნიც ფეხზედ-
დადგნენ, რომ მის საშუალებით თქვენი ხსოვნაც საშვილი-
შილოთ გარდავცეთ, ამ გარდანაცემს საყოველთაო სახსოვ-
რად დავტოვებთ.

დიახ, დაშთება და გარდაცემთ მით უფრო, რადგანაც:
ჩვენ ქართველთა მეტად ბნელი დღეები განვლეთ, მატხოვრის
სწავლის მფარველობისთვის ვეწამეთ თვით მისებრ. ცალ ხელ-
ში ჯვარი გვეკავა, ცალში ხმალი ზღლე და ლამაზ ვისვენებ-
დით და ასეთის წამებით ვინახავდით ჩვენს ერსა და ქვეყანას.
ჩვენთან აზიაში მუსულმანებმა დაამხეს მრავალი სამეფოე-
ბი, ჩვენზე ბევრად წინეთ და თითქმის ძველადვე დაეცა ურუ-
მიის ქალდეა, 700 წლის წინეთ არმენია, მას მიჰყვა ბიზან-
ტია და ეს აყვავებული იმპერია მოისპო და განადგურდა-
მტრის ხელით. დაეცა თვით არაბისტანი, დაეცნენ სლავიან-
თა ტომნი: ჩერნოგორია, დალმაცია, რუმინია, ბოსონია,
ბოლგარია, სერებია, ალბანია, ამათ დამამხოზებლნი კინალაშ-
იტალიას და ავსტრიასაც ეცნენ, კინალაშ ესენიც აიკლეს! ამ-
დენ სამეფოებთა დამამხოზებელ ბარბაროს მუსულმანობას აზი-
აში მხოლოდ ქართველი ერი გაუმკლავდა, ქართველთა დმარ-
თეს მათ წინააღმდეგ მკლავი და ამ წინააღმდეგობით მუსულ-
მანებს 500 წლამდის ებრძოლეს, თუმცა ამ ბრძოლით ნახევარ-
ქართველობაზედ მეტი გათათრდა, თუმცა მეტად დიდი რიც-
ხვიც უცხო შორეულს ადგილებში იქმნა გარდასახლებულნი,
მაგრამ რა გაეწყობა, მადლობა ღმერთს, რომ ან აქამდის მო-
ვალწიეთ, სხვა ტომნი ბევრად ჩვენზედ უწინ მოისპნენ, ჩვენ
კი როგორც იქმნა თავი შევინახეთ, მეფობა და ამ გამგეო-
ბით სავსენი არც სხვა ჩვენს მეზობლებს ვაკლებდით მფარ-
ველობას და პატრონობას. უკანასკელ-კი, რაკი მაჰმადიანებ-
მა უფრო ოსტატურად იწყეს დევნა, ეს ქართველთა ვერ მო-
ითმინეს და 1801 წ. ბევრის თათბირის შემდეგ რუსეთის იმ-
პერიას ჩაბარდენ.

მაგრამ მადლობა ღმერთს, რაკი ჩვენ განვლეთ ისეთი
შავი და ბნელი დღეები, ისეთი ქირნი და ბრძოლანი, რაც-

კი საშუალო საუკუნეებში ვნახეთ და ავიტანეთ, რაც მაშინ ვეწვალეთ, ვეტანჯეთ და მის მეოხებით კი მაინც არ მოვისპენით, იმედია, რომ დღეს, ამ მშვიდობიან დროს, როცა მოსვენებით ვიმყოფებით, როცა განათლების ასპარეზედ გამოვედით, გავიგეთ ევროპიულის განათლების გემო. მოკლედ დროის განმავლობაში მოსვენებულმა ქართველმა ყველა მეცნიერებაში დიდი ენერგია და შნო გამოიჩინა, ჩვენგან ბერი წესამჩნევნი კაცნი დაიბადნენ. აქ ჩვენთვის მხოლოდ საჭიროა ქართველთა მფარველნი, ნივთიერად დამხმარენი და გზის მაჩვენებელი. ასეთ პირად ჩვენ მიგვაჩნია თქვენი მეუფება, თქვენი მამულის-შვილური მოქმედება. ჩვენ სრული იმედი გვაქვს, რომ ამ შვიდობიან დროში მყოფნი ქართველნი ბევრ ნაირის საქმეებით წავალთ წინ, განათლებით დაეწინაურდებით, ვაჭრობით, საერთოს მეცადინეობით და მოქალაქეობით, მხოლოდ ამისთვის გყვანდნენ თქვენ გვარნი პატრონნი, წამქეზებელნი და გულ-შემტკივარი პირნი.

მაშ ვინატრებ კვალად თქვენ სიცოცხლეს და იმ ნატვრის აღსრულებას, რომ ქართველთ შორის თქვენმა მეუფებამ ბევრი რამ საყურადღებო და სანაქებო საქმეებს მოესწროს, დიდხანს იცოცხლეთ და ამ სიცოცხლის მეოხებით უანგაროთ და უმაგალითოდ ემსახუროთ საქართველოს ერს, საქართველოს უძველეს საქრისტიანო ეკკლესიას. და მის ტახტს. ასეთ მფარველთ და ქომაგ მღვდელმთავრებს საქართველო და მისი ეკკლესიის ისტორიული ღირსება აუცილებლივ ითხოვს, რადგანც ქართველი ერის წამების ცნობები ამ ტაძრების კედლებზეა წარწერილი.

მაშ ვინატრებ კვალად თქვენს მამულის შვილობით აღვსილს მხნეობას, ძლიერებას და კარგად ბრძანებას. ღმერთმა კარგად გამყოფოთ, მშვიდობით და ღმერგძელობით, მრავალთ ქართველთა გულში აღანთოდ ზნეობრივ სიმტკიცე, კაცთა შორის სიყვარული და სათნოება, რაც მაცხოვრის სწავლილამაც მკაფიოთ გამოისქვრიტება. ამ სათნოების სამთელი თქვენა ბრძანდებით და მაშ ანათეთ ჩვენ შორის თქვენის

სხივით და გვამხნევით კეთილის მამულის შვილობით. ბატონებო! ვინატროდ ჩვენის „ქართველთა მამის“ კარგად ბრძანება, წარმატება და ქართველთ წინაშე სამსახური.

თქვენ რაც გვემსახურეთ იმითიც ბედნიერი ბრძანდებით, იმითიც ღვაწლ-დებული. დამსახურებული და პატივცემული, თქენი მოღვაწეობა მრავლ ნაირია და მრავალ ფეროვანი და ამ სიდიადეს ოქროპირივით ანათებს ის ამაგი და აღმზღელური შრომა, რომ თქვენ ჩვენს სამშობლო კვეყანას გამოუზარდეთ ისეთი წარჩინებული, ქეშმარიტი და სიმართლის მოყვარე მღვდელთ-მთავარი, როგორიც ბრძანდება ყოვლად სამღვდლო ლეონიდი. თქვენი შრომა ამ მხრითაც სანატრ-სანაქებოა და მიტომ უფრო ვინატრებთ თქვენის მეუფების დღეგრძელობას. ღმერთმა გვიცოცხლოს თქვენი სუფთა ცხოვრებით აღვსილი გვამი და მით ერთი ათადაც გამსახუროთ თქვენის ერის და ეკლესიის წინაშე „ქართველთა მამაო აღექსანდრე!“

ფ. ჯ.

ყოვლად-უსამღვდელოესის მკისკოკოსის 50 წლის დღე-სასწაულის გამო

ს ა ტ ე გ ე ბ ი :

ფოთის საკრებულო ტაძრის დეკანოზის გრიგოლ მაჭარაშვილის სიტყვა.

დიდათ პატივცემულო ყოვლად სამღვდლო აღექსანდრე! მთელი ფოთის საკრებულო ძმანი და მამანი გილოცავთ 50 წლის სამღვდელმოქმედო ასპარეზზედ მოღვაწეობისათვის. ღმერთსა ვთხოვთ და შევავედრებთ თქვენს კარგად ბრძანებას და მტკიცედ სამსახურს წინაშე საქართველოს ერისა და ეკლესიისა. გვენატრება კვალად თქვენი კარგად ბრძანება და დღეგრძელობა რათა მით ემსახუროთ თქვენი ერის ეკლესიას.

სიას. ღმერთმა დიდხანს მშვიდობით გამყოფოთ და გაცოცხლოთ. მთელი ფოთის კრებული ნატვრით ღმერთს ავედრებს თქვენს მშვიდობას და წმინდა სამსახურს. ნიშნად ჩვენის პატრიისცემისა მოგვირთმევია ეს ხატი. ღმერთმა დიდხანს გაცოცხლოთ და გამსახუროდ მშვიდობით.

მამიშის მიქაბერიძის სიტყვა.

ყოვლად უსამღვდელოესო ალექსანდრე! როგორც საუკეთესო და ერდგულს მსახურს ეკკლესიისას, როგორც პატრიოსან მღვდელ-მთავარს ქართველთა, დიდის სიხარულით და სრულის პატრიისცემით გილოცავთ თქვენს 50 წლის საეკკლესიო ასპარეზზედ სამსახურს. ვისურვებთ კვლად თქვენს კარგად ბრძანებას, რითაც იმედია თქვენს ერსა და ეკკლესიასაც დიდის ერდგულებით ემსახურებით. ღმერთსა ვოხვ თქვენს კარგათ ბრძანებას. კულანდებურის სიყვარულით სამსახურს. ღმერთმა გაცოცხლოთ. ბევრი კეთილი საქმე გაგიკეთებია და იმედია, რომ თქვენი მეუფება ჯერ კიდევ ბევრს კეთილ საქმეების ნაყოფს დასთესს.

* * *

მკურნალისმ მიქაბერიძეს სიტყვის შემდეგ მრავალთ მიმართეს ყოვლად-სამღვდელოს კარგის სიტყვებით. ყოველს სიტყვაში აღინიშნებოდა ყოვლად-სამღვდელოს პატრიისცემა და ქება და დიდება. ყოვლად სამღვდელოს დღესასწაულის გამო ტელეგრამები მოუვიდა მოსკოვის, პეტერბურგის და კიევის მიტროპოლიტებისაგან. სხვა და სხვა უმაღლეს სასულიერო და საერო პირთაგან. ფოთის საზოგადოებამ და სამღვდელოებამ სრული პატრიისცემა აგო და თავაზი. დეკანოზის გრიგოლ მაქარაშვილის სახლში სადილი გაუმართეს, სადილმა კარგახანს გასტანა და ყველა ნასიამოვნები დაშთა ყოვლად სამღვდელოს დღესასწაულის გამო.

ყოვლად-სამღვდელო ნასიამოვნნი დაშთა და სთქვა შემდეგი სიტყვა:

გმადლობთ ყველას, ვინც-კი პატივი მეცით სიტყვით და საქმით, გმადლობთ იმათაც, ვინც ტელეგრამებით და წერილებით მომმართეს და მომილოცეს. მენატრება და ვევედრები ღმერთს, რათა რუსეთის დიდებულის ხელმწიფის ხელში მყოფი ქართველთ, მიეცეთ მშვიდობიანი ცხოვრება, ერთმანერდის სიყვარული და ერთგული სამსახური მეფისა, ქვეყნისა და ერისა. ღმერთმა გაკურთხოთ, მეც დამასწროს ღმერთმა, რომ ჩვენს ქვეყანაში სხვათა ქართველთ მოღვაწე და მწერალთა დღესასწაულსაც დავესწრა. მადლობას გიძღვნი ყველას.

ყოვლად-უსამღვდელოების გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსის გამოსცხვება სამღვდელოებასა და სამწყვსოვას.

(„ივერია“ 103 №, 1898 წ.)

როგორც ვუწყით, უპატივცემულესი გორის ეპისკოპოსი, ყოვლად-უსამღვდელოესი ალექსანდრე გარდაყვანილ იქმნა გურია-სამეგრელოს ეპარქიის ეპისკოპოზად, ხოლო მისს ადგილას დაინიშნა ახლად ეპისკოპოსად ხელდასხმული მ. ლეონიდე. კვირას, 17 მაის, სიონის საკრებულო საკათედრო ტაძარში ტფილისის სამღვდელოება და ქართველი სამწყსო გამოეთხოვა ჩვენს მხცოვანს ეპისკოპოსს და პარაკლისიც იქმნა გარდახდილი მისის ფოთში გამგზავრების გამო. მწირველად ბრძანდებოდა ეპისკოპოსი ლეონიდე მთელის ქალაქის სამღვდელოების თანამწირველობით.

წირვისა და პარაკლისის გარდახდის შემდეგ, რომლის დროსაც მრავალგამიერ იყო თქმული ეპისკოპოსის ალექსანდრეს საღვთგაძელოდ, თვით ყოვლად უსამღვდელოესი ალექ-

სანდრე გამობრძანდა საკურთხეველიდამ მანტიით და სამჯერ გადასწერა პირსჯვარი სიონის ტაძარში მრავლად დაქსწრე ქართველ სამწყსოს. აქვე სიონის საკრებულო ტაძრის კანდელაკმა მღვდელმა ანტონ თოთებაძემ ტფილისის ქალაქის სამღვდელოების სახელით შემდეგი სიტყვა სთქვა რუსულს ენაზედ.

უმაღლესის ნების თანახმად, ამ დღედგან ყოვლად უსამღვდელოესო მეუფეო, მოგეცათ უფრო უდიდესი ადგილი სამღვდელმთავროდ. სწორედ ვნ წელმა განვლო მას შემდეგ, რაც მწყემს მთავრის ხარისხში მოღვაწეობთ მშობელის ქართლის ეკლესიის სასარგებლოდ და ამ ხნის განმავლობაში საქართველოს საექსარხოოსო სამწყსოში ისეთი ჩინებული და ხელთუქმნელი ძეგლი დაიდგით, რომელსაც ვერ შემუსრავს ვერავითარი ძალა მტრისა. აქ ტფილისის სამღვდელოება და სასულიერო უწყებაში მოსამსახურენი, რომელნიც უახლოესნი მოწმენი თქვენის მწყემსთ-მთავრულის მოღვაწეობისა, გზორდებიან რა დღეს სიყვარულით მოაქცევენ ყურადღებას თვისსა, მართლ მაღიდებელ მწყემსთა შორის თქვენს ნათელსა და ბრწვინვალეს სახესა ზედა. მთელი თქვენი ძალ-ლონე სიყრმიდგან მოხუცებამდე მონდობილ იქმნა მშობელს ეკლესიას, რომელიც მხურვალედ გიყვარდათ, ხოლო ეხლა არც დროა და არც ადგილი ჩამოვთვალოდ ყველა თქვენი მწყემსმთავრული ღვაწლი ეკლესიის სამშობლოს სასარგებლოდ, მოვიხსენებთ მხოლოდ იმას, რომ მოწმენიც ვართ ყველა აქ მყოფნი. მხურვალე მონაწილეობას იღებდი „დაბადების“ ქართულს ენაზედ გამოცემის საქმეში, ღრმად იყავი რა დარწმუნებული, რომ ყოველი ქეშმარიტი საფუძველი კეთილის ზნეობისა ქრისტიანეს შეუძლიან შეიყვაროს ძმა, მუდმივ ცხოვრების წიგნიდგან, იტყოდით რა, რომ დაბადების შემდეგ, ერის უმთავრესი მასწავლებელი მართლ-მაღიდებელ ქრისტიანებრივ მღვთის მსახურებაა, კეთილ კრძალულებითა და კეთილ გარდახდილი. მშობლიურს ენაზედ.—თქვენ ბევრი ზრუნვა მეცადინეობა და ქონებრივი საშუალება შესწირეთ რათა

ქართველ საეკლესიო საგალობელთა სამშობლო ხმა არ და-
კარგულიყო ერის ხსოვნაში, არამედ დასტაბულიყო და და-
ცულიყო მთლად და შეუცვლელად შემდეგთა მოდგმათათვის.

„გიყვარდეთ რა საეკლესიო მწიგნობრობა, ძველთა
ქართულ საეკლესიო ლიტერატურის.“

„თქვენი რუდუნი არა მოკლებია ქართველთ მართლ-მა-
დიდებლობას ძველთა სახსოვართა ტაძრებს და მონასტრებს,
რომელნიც თქვენი მწყემსთ-მთავრული ზრუნვა აქვნდა, რწმუ-
ნებულ არს ნათელი ყურადღება მიაქციეთ ახალ თაობის სა-
სულიერო განათლებასა, რისთვისაც ვაეთა და ქალთა სასუ-
ლიერო სასწავლებელში სტიპენდიები დაარსეთ და დიდ ძალს
ფონდს სწირავდით, თქვენმა ამგვარმა ზრუნვამ, რათა მოზარდ
თაობა სარწმუნოებას და ეკლესიის აზრისამებრ ყოფილიყო
აღზრდილი, თავი იჩინა აფხაზეთშიაც, სადაც თქვენს მცირე
საშუალებით მთელს ოცს წელს ინახავდით და თქვენვე მას-
წავლებლობდით ბავშვებს.“

„ყოველს ამ გარეგანს გაფართოებას თქვენის მწყემსთ-
მთავრელს მოღვაწეობისას აციკროვნებს თქვენი პიროვნება,
და ღრმად განსკვალული ქრისტიანობრივის ყოველ სათნო
თვისებითა რასაც ჩვენს გულში აღორძინებს სიყვარულსა და
ერდგულებას თქვენს მიმართ.“

„ტფილისის სამღვდელთა და სასულიერო წოდებაში
და უწყებაში მოსამსახურენი, დიდათ აფასებენ რა თქვენი სა-
ნაყოფიერებასა, ხანგრძლივ მწყემსთ-მთავრულ მოღვაწეობასა
ეკლესიისა და სამშობლოს საკეთილ-დღეოთ, მოგილოცვენ,
კეთილო მწყემსო, ახალს თანამდებობაზედ დანიშნვასა და ევე-
დრებიან უზენაესსა რათა მოწამეცა, ყოვლად მოწყალეს, არა
მოაკლოდ თვისი წყალობა მრავალსა და კვლავ მრავალს
წელს გურია-სამეგრელოს ეპარქიაში თქვენის ახალს სამსა-
ხურსა ასპარესა ზედა.“

წარვედ მეუფეო, ახალსა სამწყსოში, რომელიც გან-
საკუთრებულის სიყვარულითა და მოუთმენელობით მიგელის
და რომელსაც დიდათ და დიდათ სჭირია შენი მამობრივი-

ზრუნვა, ჯანგარო შრომა და თვით შენი თავიც, ვითაარცა სახარების მოძღვრებათა აღმსარებელს. წარვედ ახლის ძალოვნებითა და მხნეობითა, ვინაიღვან იქ სამკაულ ფრიად არს, ხოლო მუშაკნი ყოვლად მცირე.

„ლოცვათა შინა ჩვენთა მოსაგონებლად და სახსრად მიიღეთ თქვენო უსამღვდელოესებაჲო, აქ, ტუილისის სამღვდელოებისაგან და სასულიერო უწყებაში მყოფ მოსამსახურეთაგან ესე ხატი ივერიის მღვთის-მშობლისა, რომილიც ყოველთვის იყო, არის და იქნება მფარველი თქვენი ყოველს ძნელსა მწყემსთ-მთავრულს სამსახურსა შინა.“

ხატის მირთმევის შემდეგ გულმობიერმა ეპისკოპოსმა აღექსანდრემ რუსულადვე მადლობა გარდაუხადა და სთხოვა ერთგულნი იყავით სარწმუნოებისა, გიყვარდეთ ღმერთი, ხემწიფე და ეკლესია. ემორჩილებოდეთ უფროსთა თქვენთაო. ამ დროს ბევრს ცრემლები წარსქდათ როგორც სამღვდელოს ისევე საეროს კაცთა, იმდენი ხალხი შემოეხვია საყვარელს მწყემსთ-მთავარს და დიდის სიყვარულითა და სასოებითა გამოეთხოვნენ ხელზედ, კალთებზედ და იგიც გულ-მხურვალედ აკურთხებდა თვისთა სულიერთა შვილთა.

შემდეგ ქართველის საზ-გადოების სხვა და სხვა დაწესებულებათა და ქურნალ გაზეთების წარმომადგენლები შეიკრიბნენ თვით ყოვლად-უსამღვდელოესის სადგომში, სიონის ეზოშივე, სხვათა შორის იყვნენ კავალერიის გენერალი თავადი ი. გ. ამილახვარი. პატივცემული გენერალი კ. მამაცაშვილი. და მრავალიც სხვანი. აქ ქართველმა საზოგადოებამ მის მეუფებას ოქროში დაფერილი ვერცხლის კვერთხი მიართვა და ილია კავკავაძემ შემდეგი სიტყვით მიმართა.

ილია ჭავჭავაძის სიტყვა.

„თქვენო ყოვლად უსამღვდელოესებაჲ! მე ვბედავ თქვენს წინაშე ხმის ამოღებას დღევანდელ დღეს არა იმისთვის, რომ თქენ ჩემს ქება დიდებას საჭიროებდეთ. თქვენი საქმენი, თქვენი ღვაწლ-მოსილი სიცოცხლე ჩემზედ უკეთესად ჰღალადებს თქვენს ქებასა და დიდებას და ჩემი თქმა რას მიუმატებს თქვენს სათნოებით მოპოებულს სახელს.“

„ნამეტანობაში ნუ ჩამომართმევთ და გულით წმიდით ვიტყვი, რომ სჩანს ღმერთს კიდევ არ დავეციწყებივართ, რადგანაც თქვენისთანა სათნოებიან კაცს მოუვლენს ხოლმე ჩვენს ქვეყანას და რაკი თქვენისთანაებსა ვხედავთ, გულს კვლავ ერჩის წუთი სოფლისაგან ღონე მიხდილი სასოება და წუთი სოფლისაგანვე გამოჰქრილი იმედები უკეთესის დღეებისა. უღონოება ქვეყნისა მარტო უფულობაა და უქონლობა კი არ არის, როგორც ეხლა ბევრსა ჰგონია, არამედ ისა, როცა სათნოებიანი, კეთილ მომქმედი, მაღალ ზნეობის კაცი არა ჰყავს, სიმაგრე ქვეყნისას, ქვეყნის ძალ-ღონე, ერის შემნახველი და გამადიდებელი, ქვით-კირი ადამიანის ცხოვრებისა მარტო სათნოებაა და მარტო სასოებათი კაცი ქმნის ამ წუთი სოფელს ტაძრად, სადაც ღმერთს აღიდებენ და სამოთხედ, რაცა ბელნიერება ადამიანისას ასულდგმულებს.“

„თქვენის ცხოვრების წმიდათა-წმიდად ორი დიდი საგანია: ერთი ღმერთი და მეორე თქვენი სამშობლო ქვეყანა. ღმერთს მღრთისას აძლევიდით და ქვეყანას ქვეყნისას და ორსავე ემსახურობდით ერთმანეთს დაუკლისად გულ-მხურვალეობით და სიყვარულით. ერთი წუთიც არ ვიცი თქვენის სიცოცხლისა, რომ ცხოველ-მყოფელი შუქი, ამ ორკაცს სიყვარულისა არ მოჰფენდეს თვითოულს თქვენს საქმეს. აქ თვითოეულს თქვენს მოქმედებას, ქვეყანას ემსახურობდით, მღვრთისათვის ღმერთს აღიდებდით ქვეყნისათვის, რადგან ღმერთი არს სიყვარული და სიყვარული მხსენელია ქვეყნისა.“

„თქვენი სიცოცხლე მთელი და განუწყვეტელი სათნო-

ებაა, სათნოება რომლის მაგალითს მარტო იმ მაღლით ცხე-
ბულს მღვდელ-მონაზვნების შორის ვპოულობთ, რომელნიც
ერთ დროს ყოფილან ჩვენში, ჩვენდა საუბედუროდ ეხლა
აღარ არიან, თქვენ ხორცი დაუმორჩილედ სულს და ერთი
უღიდესი სათნოებაც ეს არის. გშიოდათ არ სკამდით, გწყუ-
როდათ და არ სვამდით, გციოდათ და არ თბებოდით იმის-
თვის კი არა, რომ ვითარცა ანგარმა და ძუნწმა ოქრო და
ვერცხლი მოახვეჭოთ, არამედ იმისთვისა, რომ რაც საკუთ-
რად თქვენის თავისთვის არ გემეტებოდათ, რასაც თქვენს
თავს აკლებდით, ის სხვას შეჰმატეთ, სამადლოდ, საქვეყნოდ
გაეცით, თქვენს სამშობლოს მოახმარეთ, მართალი უთქვამს,
ვინც სთქვა, რომ ორ ნაირი სათნოებაა ქვეყანაზე ადამიანის
ღირსების აღმნიშნისთვის. ერთი უქმი, რომელსაც მოსდევს
არა ქმნა ბოროტისა, მეორე მომქმედი, რომელსაც მოსდევს
ქმნა კეთილისა. პირველ მაგდენი—ვერაფერი ღვაწლია... სა-
დიდებელი კაცისა, მეორე მომქმედი, რომელსაც მოსდევს
ქმნა კეთილისა, პირველი მაგდენი ვერაფერი ღვაწლია, სა-
დიდებელი კაცისა, მეორე სათნოებაა და ამისთინა სათნოების
პატრონი თქვენა ბრძანდებით.“

„თქვენ აღგვიდგინე ჩვენი დავიწყებული წმინდანნი შიო
მღვიმელი და იოანე ზედაძნელი. სხვამ რაც უნდა სთქვას
და ჩემის ფიქრით კი კაცი ის არის, ვისაც გულითადი რწმე-
ნა რისამე აქვს ქვეყნის საკეთილ დღეოთ მის მიერ აღიარე-
ბული და იმ რწმენას ემსახურება თავ-დადებით, თქვენ გწამთ
რომ ადამიანის მხსნელი, მისი ხელთ-მძღვანელი და განმწმენ-
დელ მისი სჯული და სარწმუნოებაა“ და ამ გზაზე ღვაწლ-
მოსილობისათვის არა დაგიზოგიათ რა. ამისდა მოწმად თქვენ
მიერ აღდგენილი მონასტრებია, ეს ნაშთი ჩვენის სულიერად
ზე აღსრულებისა. აქ მეტია თვითოეულის თქვენის ღვაწლის
ჩამოთვლა და მარტო ამას ვიტყვი, რომ თქვენი მაღლით
ცხებული მარჯვენა ყველგან მიგიწვდენიათ, საცა კი თქვენის
ქვეყნის, თქვენის ერის საკეთილდღეოდ საქმე რამ აჩენია,
არ არის არც ერთი საერო საქველ-მოქმედო საქმე ქართველ-

თა-რომ თქვენი უხვი წვლილი არ ერიოს, თქვენი ლოცვა. კურთხევა—წინ არ მიუძღვოდეს, თავს არ დასტრიალებდეს.

„მარტოდ ისიც საკმარისია თქვენის მადლობის ხსენებისათვის, რომ თქვენის მეოხებით, თქვენის ღვაწლით, თქვენის მამობრულის სიყვარულით გამოუზარდეთ ჩვენს ქვეყანას იმისთანა შვილი, როგორიც ახლად ნაკურთხი ეპისკოპოსი ლეონილეა. ჩვენ კაცებით ღარიბნი ვართ და ჩვენთვის თქვენგან გაზრდილი—თქვენის მაგალითიდ გაწვრთვნილი, თქვენის ხელისა და გულის თანამოზიარე განძია, ჩვენ შევხარით ჩვენს ახალს ეპისკოპოსს სასოებით და იმედითა, იმიტომ რომ თქვენი—გაზრდილია, თქვენი სულიერი შვილია, და ყოველი მზგავსი მზგავსა იშობსო, ნათქვამია.“

„თქვენ გაზრდილს დიდი ეკლიანი გზა უძევს წინ, თუ სიყვარულს ქვეყნისას თქვენებრ წინ წაიძღვანებს და მსახურება მისი მსახურება იქმნება ქვეყნისა. ეს გზა გზაა საკუთარის თავის გაწირვისა, წამებისა, ნამეტნავად ჩვენში, რაც უმადურება და კილეა ისე ხშირია, როგორც არსად. ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ თქვენი გაზრდილი, თქვენი გაწვრთნილი არა ეკალს არ შეუშინდება და თქვენს მაგიერობას გაგვიწევს. მაგიერობას მეთქი!.. მოგვიტყევთ, გული კაცისა ხარბია! თქვენი ბედი გვენატრება. ნუ თუ თქვენ თითონ არ ინებებდით, რომ თქვენი გაზრდილისაგან მეტი მოითხოვოთ, მეტი მოველოდინოთ. თქვენ მამა ხართ და ეგ თქვენი შვილია და. რადგანაც ის გვირჩევნია მეტი მოველოდინოთ. „ის ურჩევნია მამულსა რომ შვილი სჯობდეს მამასაო.“ ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ თქვენ თვითონ ჩვენზედ უფრო. მეტის ნატვრით ინატრებდი, რომ თქვენი გაზრდილი თქვენ დაგემჯობინოთ ჯერ ღვთით და მერე თქვენისავე კურთხევითა.“

ამისი და ამ ჩვენის კადინიერების რწმენის თავმდები და საწყაული თქვენი მამაშვილ-არი სიყვარული, რომლის წინაშე ქედს იხრის ყოველივე სხვა პირადი გრძნობა პატიოსანი კაცისა. ჩვენ მართლად საყვარელო და ღირს სახსოვარო მღვდელ მთავარო! თქვენ აქედამ მიბრძანდებით, მაგრამ

მღვთის მადლით ჩვენის ქვეყნიდამ კი არა. აქაც ჩვენი ქვეყანაა და ჩვენი ერია, ჩვენი ძმები არიან, ჩვენ აქ გიახელით სამგზამშვიდობორო მოგახსენოთ და თქვენს წინაშე ღმერთს ვთხოვოთ თქვენი დღეგრძელობა და თქვენგან ღოცვა კურთხევა მივიღოთ. მოგვირთმევია შცირე-ოდენი ძღვენი ესე ჩვენდა სახსოვრად კი არა, ჩვენ უამისოთაც გეხსომებით მთელ საქართველოსთან ერთად, რადგანაც შვილნი ვართ საქართველოსი, რომელსაც დღეთა თქვენთა სწირავთ უორგულობითა და სიყვარულითა... მიიღე ნიშანი ჩვენი გულითადის მადლობითა და უღრმესის პატივისცემას და გიხაროდენ, რომ შენის ქვეყნის შვილნი მოიწიფენ იმოდენად, რომ შეძლებისამებრ მადლობას უხდიან მადლობის ღირს კაცს. გიხაროდენ იმიტომ, რომ ესეც ერთი ფეხის წინ წადგმაა, ერთს საფეხურით ზე აღსვლაა თქვენის შვილებისა, რადგანაც მართო ბრძამ და უკეთურმა არ იცის სხვის სიკეთის დანახვა, სხვისი ღვაწლის დაფასება.

თქვენ მიბრძანდებით ჩვენგან და ვწუხვართ, რომ ჩვენ გვწორდები, მაგრამ ჩვენთა იმერ ძმათა სიყვარული ანელებს ჩვენს მწუხარებას და გვამხნევებს ჩვენ. ჩვენგან მეტის მეტი გულ-ძვირობა იქმნებოდა, რომ ეს ასე არ იყოს. ჩვენ ვწუხვართ თქვენი წასვლით და გვიხარიან თქვენი იქ მისვლა, ჩვენ გვაკვლდებით და ღვთის მადლით, იქ შეგვემატებით, ყველგან ჩვენს ქვეყანაში საჭიროა ამისთანა კაცი, რომლის მიხედვით და მაგალითით იწურთნება ხასიათი, იწმინდება გონება და გული ადამიანისა. უხაროდეთ მათ, სადაც თქვენ მიდიხართ, და ჩვენ ეს არ გვწუროს, რადგანაც იქაც ჩვენები არიან. თუნდ ესეც არ იყოს, თქვენი ცხოვრება სათნოების სკოლაა ჩვენთვის და ამიტომაც მართო ერთი ხსენება თქვენის სახელისა ჩვენი მწვრთნელია. ოჰ, რა ბედნიერია იგი, კაცი რომელიც გვწვრთნის და გვასწავებს ჩვენ არამც თუ ჩვენთან ყოფნით, არამედ მართო თავისი სახელის ხსენებითაცა, ამბობს ნატვრით ერთი ძველი ბრძენი. ამისთანა ბედნიერი ხართ თქვენ. საცა გინდა ბრძანდებოდეთ. იყვენით

კვლავაც ესე ბედნიერი ჩვენდა თავმოსაწონებლათ და ნუ მოაკლებთ თქვენს ლოცვა კურთხევას თქვენს ღვაწლს, თქვენს საყვარელს ქიეყანას, ერს. თქვენს სიყვარულს თქვენი საყვარელი ქვეყანა, საცა გინდა ბრძანდებოდეთ, არ დაივიწყებს. აღიდე კვერთხი ესე, და წარიყვანე ერი შენი გზასა სიმართლისა და სარწმუნოებისასა.

„დაგელოცე და შენის მადლიანი ხელით გვაკურთხე შენი მადლობელნი და შენ მიერ ღვაწლდებულნი.“

მისმა მეუფებამ, მადლობა გარდაუხადა რა, სთქვა, რომ წმიდათ დაიცავით სარწმუნოება, არ უღალატოთ თქვენთა სახელოვანთა მანა-ჰაპათა ანდერძს, რომელთა შორის მრავალმა მეფემ, თავად-აზნაურმა და მდამიომ დაიდგა საწამებრივი ჯვირგინი სარწმუნოებისათვისაო. ზნეობით ფაქიზნი იყავით, ოჯახი წმიდათ შეინახეთო. მე თუმცა შორს ვიქნები თქვენგან, მაგრამ გულითა და სულით არ დავივიწყებ ჩემს ძველს სამწყსოს და ვილოცებ მისი წარმატებისთვისაო.

ამ სიტყვათა წარმოთქმას დროსაც ბევრს ამოუჯდა გული და ცრემლით გამოეთხოვნენ საყვარელ მწყემსთ-მთავარს.

კვერთხი გამოწერილია ქართველ სამწყსოს მიერ მოსკოვიდან და მეტად ძვირფასის, იშვიათის ნაკეთებისაა, მთელის კვერთხის ბუშტები საგანგებო ხელოვნების მინანქრითა და სევადით არის დამშვენებული. კვერთხს თან დართული აქვს პერანგი და ზედ აწერია, „აღიდე კვერთხი ესე და წარიყვანე ერი შენი გზასა სიმართლისასა. 15 მაისი 1899 წლისა.“ კვერთხის ბუდის თავზე ამოჭრილია ქართულად ასო „ა“, რომელსაც თავზე სამღვდელ-მთავრო მიტრა აქვს გაკეთებული.

გუშინ, ორშაბათს, 18 მაისს, მისი უსამღვდელოესობა გაემგზავრა ფოთისკენ. რკინის გზის სადგურამდე დიდ-ძალმა ქართველობამ მიაცილა საყვარელი მწყემსთ-მთავარი, მრავალთ შორის ეპისკოპოსი ლეონიდე გორამდე გაჰყვნენ.